

Буряад Республикын Арадай Хуралда

НАНААГАА АМАРХА ҮНДЭНЭН ҮГЫ

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М. И. Семенов республикын олондо хэдээсэл тараадаг хэрэгсэлүүдэй түлөөлэгшэдтэй уулзажа, пресс-конференци үнгэргэбэ.

—Арадай Хуралай үнгэргэгшэ арбан нэгэдэхи сесси дээрэ шухала асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэбэ. Хамта дээрээ 20 гаран асуудал харагдаа. Тэрэ тоодо "Буряад Республикын 1996 оной түрүүшын хахад жэлэй республиканска бюджетэй гүйсэдхэл тухай" асуудал оролсоно. Гол шухалань гэхэдэ, манай республикада мүнөө дээрээ мүнгэн нан ехээр дутаана. Арадай ажахын олон хайбарийн хүдэлмэрилэгшэдтэ салин хүлээн хэдэн нарануудай туршада түлэгдэнэгүй. Промышленна ба хүдөө ажахын үйлдбэри нүүлэй жэлнүүдтэ бай жарнагүй. Иимэ эрхэ байдалда манай республика өөрынгөө дотоодын нөөсэ арга боломжонуудта түшэглэхэ ёһотой болоно.

Сесси дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхээр хараалагдаһан асуудалнууд сооһоо "Буряад Республикын Конституционно сулаан тухай" асуудал хаража үзэгдэнгүй, болюулагдаһан

байна. Гэбэшье энэ асуудал үнишье болонгүй зүбшэн хэлсэгдэхээр дахинаа сессиин үзэмжэдэ табигдаха бэээ гэхээр байна,—гэжэ Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ хэлэбэ.

Арадай Хуралай сесси дээрэ, үнэхөөрөөшье, олон асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэжэ, зохихо тогтоолнууд баталан абтаһан байна. Жэшээлхэдэ, "Арадай Хуралай регламентда хубилалтанууд ба нэмэлтэнүүдые оруулха тухай" асуудал зүбшэн хэлсэгдэжэ, тус регламент мүнөөнэй сагай эрилтэнүүдтэ харюусамаар болоһониинь найшаалтай. Удаань Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ журналистнуудай олон тоото асуудалнуудта харюусаба.

—Буряад Республикын Правительствын Россин Федерацийн Правительстваһаа абтаһан 750 килограмм алтаяа хэр зэргэ зүбөөр хэрэглээбэ? Танай ханамжа ямар бэ?—гэһэн асуудал табигдаа.

—Тус асуудалаар Арадай Хуралай Тоололгын палата шалгалта хэхэ юм. Тэрэл шалгалтын дүнгүүдые танда соносхохобди. Тиимэһээ яараһанай хэрэггүй,—гэжэ тэрэ харюусаа.

—Арадай Хурал олон хуулинуудые баталанабаа. Тэдэ хуулинуудай баталан абтаһадань, ханаагаа амардаг гүт?—гэһэн асуудал Арадай Хуралай Гүрэнэй байгууламжын, нютагай өөһэдын хүтэлбэрийн, хуули ёһоной, гурим ба журамай талаар комитедэй түрүүлэгшэ В. И. Марковта табигдаа.

—Хуулинуудые баталан абахада бүхы хэрэгдүүрбэ гэжэ байдаггүй. Манай баталһан хуулинууд "хүдэлхэ" ёһотой ха юм. Гэхэтэй хамта зарим хуулинуудые бэелүүлхэ программа манай республикын Правительство табиха ёһотой байгаа. Зүгөөр тиимэ программа зохёон табигдадаггүй. Энэнь муул гэшэ ааб даа,—гэһэн харюу үгтэбэ.

Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М. И. Семенов журналистнуудай бусад олон асуудалнуудта гүйсэд харюунуудые үгэһэн байна.

Арадай Хуралай сессинүүд дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалнуудаар, баталан абтаһан хуулинуудаар ханаагаа амарха үндэһэн үгы гэжэ Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ онсолол тэмдэглээ нэн. Тэрэньшье зүб.

С. ОЧИРОВ.

Хүндэтэ уншагшад!

“Буряад үнэн”

СОНИНОЙНГОО

1997 оной

ТҮРҮҮШЫН ХАХАД

ЖЭЛЭЙ ЗАХИЛ

ХЭХЭЭ ШАМДЫТ!

Почтын албан уншагшадтайнай талые хаража, октябрь соо захигшадта соносхоһон 53040 түхэриг гаргашын сэнгэй орондо 47160 түхэриг тогтообо. Газетын хахад сэнтэй хамта 1997 оной түрүүшын хахад жэлдэ захилай сэн октябрьта иимэ байха:

Газетын сэн	Почтын сэн
1 нарын - 3150	+ 7860 түх. - 11010 түх.
3 нарын - 9450 түх.	+ 23580 түх. - 33030 түх.
6 нарын - 18900 түх.	+ 47160 түх. - 66060 түх.
Бусад зон (хотодо) газетын дүүрэн сэнгээр захиха:	
1 нарын - 6300 түх. + 7860 түх. =	14160 түх.
3 нарын - 18900 түх. + 23580 түх. =	42480 түх.
6 нарын - 37800 түх. + 47160 түх. =	84960 түх.

Редакцияда ерээ, 30 мянган түхэригөөр хахад жэлэй захил хэхэ аргатайт гэжэ дахин һануулая. Дайнай инвалидуудһаа 15 мянган түхэригөөр захил абтаха.

Хүндэтэ уншагшад! “Буряад үнэн” хүнгэлэлтэй сэнгээр захиһаа шамдань даа!

Редколлеги.

Буряад Республикын Арадай Хуралай

Тогтоол

“БУРЯАД ҮНЭН” ГАЗЕТЫН РЕДАКЦИЙН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай Совет иигэжэ тогтооно:

Буряад Республикын социально-экономическа политикие бэелүүлгэдэ горитой хубитаяа оруулһанайнь түлөө “Буряад үнэн” газетын редакцийн хүдэлмэрилэгшэдые Буряад Республикын Арадай Хуралай Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха гэбэл:

Ринчинов Сергей Дугаржаповиче - газетын редакторай орлогшо.

Эрдыниева Дарима Данзановнае - газетын харюусалгата секретариин орлогшо.

Буряад Республикын
Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М. СЕМЕНОВ.

Улаан-Үдэ хото,
1996 оной сентябрийн 13.

Нютагай захиргаануудта

ҮРЭ ДҮНТЭЙ УУЛЗАЛГА

Советскэ районой захиргаанай толгойлогшо А.А.Бертаков хургуулинуудай директорнуудые суглуулжа, октябрийн 1-дэ зүблөө үнгэргэбэ. Тэрэ зүблөөн дээрэ хургуулийн шабинарай гэмтэ ябадал гаргалга болон гүрэнэй хэлэнүүд тухай Хуулийн дүүргэлтэ тушаа хэлсэгдэһэн байгаа. Түрүүшын асуудалаар хуулида харша ябадал нэн түрүүн гүрэн түрын социально-экономическа байдалһаа дулдыдана гэжэ тэмдэглэгдээд, саашадаа үхибүүдтэй ябуулха хүдэлмэри хургуулинуудта, түрэлхидэй дунда эдэбхижүүлхэ, хуулийн наһа гүйсөөгүйшүүлэй талаар милицийн инспекторнуудэй

хүдэлмэри найжаруулха гэһэн шийдхэбэри абтаа.

Харин хоёрдохи асуудалай шийдхэбэри буряад хэлэн дээрэ гарадаг хэблэлэй захилһаа мүн лэ дулдыдаха гэжэ тобшологдобо. Тиимэһээ хаяар Советскэ районой буряад хэлэнэй багшанарые суглуулжа, “Буряад үнэн” газеттэй, журналнуудтай холбоо харилсаатайгаар хүдэлхэ арга боломжонуудые зүбшэн хэлсэхэ байна.

Уулзалгын дүн гэхэдэ, хургуулинуудта, соёлой эмхинүүдтэ, нютагай өөһэдын хүтэлбэрийн захиргаануудта дамжуулхын тула А. А. Бертаков 100 хэлэг газетэ захиһа тухай редакциятай хэлсээ баталаа.

Б-М. БАЛДАНОВ.

АРАДАЙМНАЙ ХУБИ ЗАЯАНДА ХАБААТАЙ

Октябрийн 3-4-дэ СО РАН-ай Буряадай Ниитын эрдэмэй институтай үүсхэлээр Улаан-Үдэ хотодо Буряадай Эрдэмэй түбэй конференц-зал соо “Буряадай арадай мүнөө үеын байдал ба тэрэнэй саашанхи хүгжэлтэ” гэһэн эрдэмэй-практическа конференци эхилхэ. Буряад Республикада ажалауудаг арадуудай съездые утгуулан, тус конференци зохиогдохэ.

Эрхүүгэй, Шэтын областнуудай, Усть-Ордын автономито округой эрдэмтэд, засагай түлөөлэгшэд, мэргэжэлтэд һонирхолтой эрдэмтэнүүдые дурадхаха юм. Эрхүүгэй политехническэ университетэй профессор З. Х. Харнохоев, Буряад Республикын элүүрье хамгаалгын министр Б. Г. Бальжиров, Усть-Ордын автономито округой захиргаанай толгойлогшын эрлогшо Э. И. Багадаева, Буряад арадай конгрессэй президент Е. Н. Егоров, профессор Г. А. Санжиев болон бусад мэдээжэ хүнүүд үгэ хэлхэ.

Е. ЦЫБЕНОВА.

Буряад Республикын Президентын уулзалганууд

асуудалнуудта харюу үгы ха юм. Жэшээлбэл, бэрхэтэй хүндэ сагнай хэзээ үнгэрхэ гэшээб гэдэн асуудалда мүнөө Росси дотор хэн харюусаха шадалтайб?

Авиационно завод бусад олон предпритинуудтал адли үри шэридээ дарагданхай. Салин хүлэнэй талаар заводой үри 32,3 миллиард түхэригтэ хүрэнгээд генеральна директор мэдүүлбэ. Февраль нарын салин түлэхэ арга олоо юм ха. Хабсаралгаана оронон олзын 60 процент ишээ зориулагдаа. Москва хотын банкуудай нэгэнтэй хэлсээ баталжа, январь нара болотор үриэс түлэхэ аргатай болохонь.

байхан, ЛЭП-500 линиин ашаглалгада тушаагдан тухай хөөрбэ.

Республика дотор промышленна предпритинуудай байгууламжа хубилгагдааар. Сэрэгэй-промышленна комплексын предпритинууд идангаяа шахардуу байдалда. Зэдын вольфрам-молибденэй комбинатые, жэшээлбэл, хаахаана ондоо харгы үгы ха. Закаменск хотодо ажаһуудаг 23 мянган хүн яаха болоноб? Шэлэй заводой 70 процентнь нэлбэн шонэлэгдэбшье, саашаа мүнгэн хүрөөгүй. Машина бүтээлгэн предпритинууд союзна харилсаагаа алдахадаа, хал унаа. "Бурятфермаш" хүдэлмэрээ зогсоонхой. Хүдөө ажахын продукция гаргадаг гансахан предпритин дэргэдэ бага предприти байгуулжа, нэгэ мориндо шагтагалха косилка гаргадаг болоо хаа, дээдын зэргэ бэлэй.

БАМ баһал шахардуу

шиидхэгдэхэнийн хайшаалтай. Удаань асуудалнууд "адхарба".

Асуудал: Хэрбээс үйлдбэри номологодо мүнгэнэй республика дотор олохогүй хаань, нэгэшье юумэндэ - вертолётуудай байгуулгы нарижуулан хайжаруулгада үгтэхэ аргагүй гү?

Харюу: Мүнөө бэшэшье хаа, саашаа бюджетнай гансал хоолохоодо гаргашалагдаха бэшэ, харин инвестиционно шарайтай болохой гэжэ хүсэхэе ондоо юун байхаб...

Олзо үгэхэ ямар үйлдбэринүүд мүнөө хүдэлгэгдэнэ гэшээб гэдэн асуудалда алта малтан абадаг промышленность, түлишн-элшэ хүсэний, ой модоной промышленна комплекснуудай үйлдбэрийн хэмжээн тухай тодорхой баримтанууд нэрлэгдэбэ. Финансова баазын гурбанай нэгэ хуби болохо бюджет хамгаалгада ехэ саг зориулагдана гээд Л. В. Потанов

“НИИДЭХЫН ОРОНДО МҮЛХИГДЭНЭЛ ДАА...”

БУРЯД РЕСПУБЛИКЫН Президент Л. В. Потановай асалиша коллективүүдтэй уулзалганууд тухай олондо мэдээлэгдэжирүлдэг хэрэгсэлүүд соо анхандаа ходоол мэдээсгэдэжэ байдаг һэн. Мүнөөнэй шахардуу сагташье республикые толгойлогшо энэ заншалаа орхёогүй, уржсадэр “Улаан-Үдэн авиационно завод” гэжэ акционернэ бүлгэмдэ хүрбэ.

Аргагүй шангажирүлдэн асарн ехэ предпритини байһа завод мүнөө яагаад асалидариаб? Хүн зонийн нуудал, байдал ямар бэ? Үшнэй хүтэлбэрилэгшэ В. Н. Крацовоой орондо генеральна директор болоһон В. Ф. Константинов үйлдбэрийн жолоо хэрэглэхэнэй гэшээб? Иймэрхүү ба бусадшье асуудалнууд Л. В. Потановай ханаагэ зобоогоо ха. Үшөө засагай дээдын зургаануудай зүгһөө хүн зонийн ажаһуудалда багаханшье туһалхамжа үзүүлжэ боломооргуу гэжэ баһал конирхогдоо гээд онсолло.

Нэн түрүүн Л. В. Потанов предпритини хүтэлбэрилэгшэдтэй суг заводой механо-хабсаралгын гол цехүүдээр ябажа, ажал, хэрэгүүдтэйнь танилсаба. Зүүн-урда зүгэй Азинн гүрэнүүдэй нэгэнтэй контрактн гуримаар эндэ продукция бүтээгдэнэ. Владимир Фёдоровичой мэдүүлхэнэй ёһоор, авиационно промышленностин олон предпритинуудай дундаа тус заводой хабсаралгын цех илангаяа хоморой шухаг байгуулгатай, хаамал гуримаар продукция бүрин түгэс түхэлдэн хүргэдэг үйлдбэри юм байна. Агаарай онгосонууд - вертолётууд эндэ бүрин болгогдоод, уданшьегүй табанин дурсагдагша гүрэн руу эльгээгдэхэ. Хамта дээрээ 30 нйм машина эльгээхэ тухай хэлсээн баталагданхай. Адаглахдаа, ямаршье сагта нарин гуримаар ажалладаг байһан предпритини мантан томо цех соо хүдэлмэришэдын үсөөн, бэлэн түхэлдөө хүргэгдэжэ байһан машинууд уйтай энэ цехнээ агаарта дэгдэхэ үдэрөө хүлээнги мэтээр ханаадаахёо һэн.

Удаань заводой дэбисхэр дээрэ оршодог соёлой түб соо уулзалга болобо. Эндэхэ хүдэлмэриншэд, инженерно-техническэ хүдэлмэришэд олоороо суглараа. Уулзалга һүүл тээшээ нилээн дэбэргээтэй болоо гэхэ гү, али нуудал байдал тухай хоорлодоонэй эхилхэдэ, олон хүнүүд бээе барижа ядан, шангахан асуудалнуудые дээрэ дээрэншье табиба. Тээд бүхы

Процент үдэр үдэрөөр ургаха, тээд яахаб...

Дээрэ дурсагданхан контрактн ёһоор хүдэлхэнэ орёо, юуб гэбэл, эрьсын өөһэдын нөөсэтэй болохо мүнгэн үгы. Бусад түхэлэй агаарай онгосонуудые бүтээхэ, заһабарилха хүдэлмэри тухай предпритини толгойлогшо тодорхойгоор хөөрөө. Саашаа завод мүнөөнэйгөө гуримаар - недели соо 4 үдэр хүдэлөөд байха. Үйлдбэрийн хүсэний үшөөшье ехээр ашаглагдааг болохо саг тухай сэдхэнбэди, тээд хэзээ нэгэтэ тиимэ саг мандаха юм гү...

Үнэхөөрөөшье, авиационно промышленностини гигант гэгдэдэг предпритини олон цех соо байдал замханхай, хүрөөтэ томо онһон түхээрлэгшүүд хүдэлгэгдэнгүй байһандаа уур султай мэтэ бархайлдана. Эдэ бүгэдын ашаглагдабал, мүнгэншье бии болохо, зоншье садхалан, ханамжатай байдалдаа бусаха бэлэй.

Республикын социально-экономическа байдал тушаа тогтобол, үйлдбэрийн хэмжээнэй доошолодо һүүлэй үедэ аалидаа гээд Президент Правительствын толгойлогшо үгэ хэлэхэдэ мэдүүлбэ. Доошоо уналгын хэмжээн 1991 ондо 21 процентдэ хүрэдэг хаа, 1996 ондо 6-7 процент болоо. Мүнгэн һангай олзо - республика дотор дунда зэргээр абаад үзэбэл, 1,2 процентээр дээшлээ. Түлишн-элшэ хүсэний комплексын предпритинуудые хүгжөөхэ талаар хүдэлмэрийн ябуулагдажа

байдалда. Минерально-түүхэй эд ашаглажа, саашааа хүгжөөхөөр хараалагдан ха юм. Габшагай барилгада сэдхэлэй уриагаар ошоһон зон ажалгүйдөөд, яажашье ядана. Багахан хуби зон мэдэ буйлуулан болбосоруулгада хабаадуулагданхай.

Дэлгүүрэй эрхэ байдалда республикын социальн-экономическа хүгжэлтын гол нэгэлзлүүдэй Программа зохёон табигдаад баталагданхай гэжэ Л. В. Потанов онсолбо. Тус Программын илангай гэхэдэ, федеральна Хэлсэндэ орходоо, энэ документ дотор республикын онсо шэнжнүүд заагданхай юм. Дэлхэйн эрдэни элбдэмэни Байгал нуур эндэ оршоно, республикын дэбисхэрэй 60 процент шахууе хойто зүгэй гээд мэдэрээр, энээн дээрэ үшөө БАМ... БАМ-хаа хүн зоной ондоо тээшээ нүүжэ түбхинэлгэ ехэл ханаа зобоомо асуудал болоод байна. Северомуйскда, жэшээлбэл, 6 мянган хүн ажаһууна, тоннель барилгы дүүргэхэ гэхэдэ, мүнгэн үгы.

Нэгэ байдалһаа нүгөө байдалда шэлжэн оролгын үедэ Правительствын байгууламжа нарижуулан хайжаруулгада анхараал хандуулагдана. Олондо мэдээсэл дамжуулаг хэрэгсэлүүд соо энээн тухай дуулгагдаха. Мүнгэн һангай асуудал шийдэхын тула ороной нилсэл хото ошоно ерөнхон тухайгаа Л. В. Потанов тобишоһоор тогтоо. Энэ асуудалай зүб тээшээ

онсолбо. Россия Федерациин зүгһөө үгтэхэ ёһотой урьһаламжые финансова туһаламжын түхэлтэйгөөр абаха болоһоннай хайшаалтай гэбэ.

Зайн галай түлөөһөн юундэ үнэтэй болооб, элшэ хүсэний предпритинуудай байдал ямар бэ - энэ асуудалда республикын промышленностини, элшэ хүсэний болон транспортн министр В. В. Перелыев харюу үгөө. Үбэлэе ямаршьегүй дабахадни. 1-дэхи, 2-дохи ТЭЦ-үүдтэ нүүрхэн бии, гансал түлишн мазут дутаадана. Улаан-Үдэ хотодо гүрэнэй предпритини автобусууд юундэ үсөөрөөб, нурадаг хүүгэднай город руу ябаха аргагүй болоод байна гэжэ олон хүнүүдэй сэдхэлээ зобонгөөр хэлэхэдэ, хотын захиргаанда энээн тухай хоорлодоон болохо гэбэ. Республикын Президент авиазаводой нууринай тамаралгын бассейн заһабарилгада 200 миллион түхэриг эльгээхэбди гэжэ найдуулба.

Анханһаа суутай заводнай далияа хумьяа даа. Ниидэхын орондо мүлхигдэнэл гэшнэ. Аймшагтайн гэхэдэ, хажуу тээшээ ямаршье туһаламжада найдахаар бэшэ, - гэжэ мэргэжэлтэдэй нэгэнэй хэлэхэдэ, үнэн бодото байдалнай иимэл даа, тээд элсэһнээ хайшааншье зугадахын аргагүй гээд бодогдоо һэн.

Г. ДАШЕЕВА.

ШАГНАЛНУУД

Чернобыльска АЭС-эй аварияе усагдалагада эрэлхэг зориг, шэн габьяа гарганаһын түлөө Россия Федерациин Президенттэй Зарлигаар шагнагдаба гэбэл:

“ЭРЭЛХЭГ ЗОРИГОЙ ТҮЛӨӨ” орденуор

Николаев Иннокентий Ермилович - Улаан-Үдэ хото.

Точлов Дмитрий Басильевич - “Бурятнефтепродукт” гэжэ акционернэ бүлгэмэй техническэ харуулгын станцин начальник.

Щербаков Павел Басильевич - “Бурятэнерго” гэжэ акционернэ бүлгэмэй автобазын жолоошон.

НАНА БАРАГШАДЫЕ АБАРНАНН ТҮЛӨӨ” медалуар

Борогай Сергей Викторович - “Бамтоннельстрой” гэжэ акционернэ бүлгэмэй үрэмдэлын түхээрлэлын машинист.

Будаев Сергей Багмаевич - Улаан-Үдэ хото.

Иванчиков Валерий Абрамович - “Союз Чернобыль” гэжэ республиканска нэгдэлэй түрүүлэгшэ.

Лукча Игорь Фосифович - Буряад Республика.

Хайрулин Рашит Харисович - “Бамтоннельстрой” гэжэ акционернэ бүлгэмэй 21-дэхи тоннельнэ отрядай ахамд инженерэй орлогшо.

Эсэгэ оронойнгоо урга габьяатай байһанайн түлөө Россия Федерациин Президент тухай Зарлигаар “Трансстрой” гэжэ корпорациин “Нижнеангарсктрансстрой” гэжэ акционернэ бүлгэмэй генеральна директорэй орлогшо

Шевелев Александр Ивановиче Хани барисаанай орденуор шагнаба.

Эсэгэ оронойнгоо урга габьяатай байһанайн, үнэ удаан саг соо аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлмэрилхэнийн түлөө Россия Федерациин Президент тухай Зарлигаар оуу, хатарай гүрэнэй “Байгал ансамблин балетмейстер

Гергесова Татьяна Ефремовна Хани барисаанай орденуор шагнаба.

Геологийн талаар габьяатай байһанайн ба үнэ удаан саг соо оролдосотойгоор хүдэлмэрилхэнийн түлөө Буряад Республикын геологийн ба газарай нөөсэ баялигуудые ашаглаха талаар комитетэй түрүүлэгшын орлогшо

Ананин Виктор Ивановичта “Россия Федерациин габьяата геолог” гэдэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдобо.

Республикын агропромышленна комплексые хүгжөөлгэдэ габьяатай байһанайн, түрэнөөр 60 наһа гүйсэхэнтэйнь дашарамдуулан, Буряад Республикын Арадай Хуралай Советэй тогтоолоор

“Бурятмисопром” гэжэ АООТ-эй генеральна директор

Каниболоцкий Виктор Иванович Буряад Республикын Арадай Хуралай Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаба.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Советэй тогтоолоор Буряадай гүрэнэй университетэй багшанар болон хүдэлмэрилхэнийн Буряад Республикын Арадай Хуралай Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха гэбэл:

Аверьянова Клавдия Романовна - ашаглагын-техническэ таһагай начальник.

Дугарон Нима Будаевиче - буряад филологин кафедрин доцент.

Маркова Валентине Севостьяновна - англи филологин кафедрин дагша.

Очилов Анатолий Анатольевич - машинистогонин кафедрин доцент.

Тармаханов Ефрем Егоровиче - Эсэгэ ороной кафедрин профессор.

Соктоев Игнатий Алексанровиче - пүүхын кафедрин дагша.

Ажалдаа ханалгатайгаас хандаһанайн, үйлдбэригөө үндэс амжалтануудые туһалһанайн түлөө Буряад Республикын Арадай Хуралай Советэй тогтоолоор

“Электромашина” завод гэжэ АООТ-ой хүдэлмэрилхэнийн Буряад Республикын Арадай Хуралай Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха гэбэл:

Карлушин Николай Георгиевиче - 3-дэхи цехын газосварик.

Кобзен Алексей Тихоновиче - 1-дэхи цехой токарь.

Адууна малда-элбэг тэжээл

ХАГДАРАА ГЭЭД ХАЯНГҮЙ...

Мүнөө хаа хаанагүй хээрын сабшалангуудай ногоон хагдарантажа, үбнэ сабшалга, хуряалга гол түлэб дүүргэгдээ гэжээ ааб даа. Тийгэбшье үнгэрэгшэ сентябрь соо хүйтэн хюруу ехэ унаагүй, урин дулаан байха, олохон нютагуудта сабшалангай ногоон хая болотор үшөө хагдараагүй байгаа бшуу.

Энээн дээрэнээ зарим аймагуудай ажахынууд хүлээ үдэрнүүд болотор эндэ тэндэ үлэнхэн газарай ногоо сабшажа, хуряажа, үбнэйнгөө нөөсье бага-багааршье нэмээхье оролдожол байба. Энэ талаар Хурамхаанай, Баргажанай, Хэжэнгын, Хориин болон бусад хэдэн аймагуудые тэмдэглэхээр.

Бүхыдээрээ, республика соо энэ жэлдэ хэр ехэ үбнэн абтаба гэжээб гээд харабал, байгша оной сентябрийн 27-ной байдалаар 140.250 тонно үбнэн бэлэдхэгдээ. Үнэндөө, энээнхээ 110 гара мянган тонноор ехэ үбнэн абтахаар хараалагдахан юм. Тэрэ муртөө бүхыдөө сабшагдаха ёготой 307,4 мянга гаран гектар сабшалангай 249,1 мянган

гектарынь лэ сабшагдаа.

Иигэжэ урид хараалагдаханнаа бага үбнэнэй хуряагдахан шалтагаан гэхэдэ, үнгэрэгшэ зундаа олохон нютагуудта ган гасуур тохёолдожо, сабшалангай ногоон муу байгаад, үбнэн муртэй абтаагүй. Хоёрдохёор, ажахынууд машина, техникээр тэдэндэ хэрэгтэй запас зүйлнүүдээр, шэнгэн түлишэ, тоһодолгын хэрэгсэлнүүдээр дуталдажа, баһалехэтэ тухашарна, тулгардана.

Үбнэ сабшалга, хуряалгая зогсоогошье хаа, зарим аймагуудай ажахынууд хүлээ үдэрнүүдтэ сенаж, силос даралгые бага зэргэ үргэлжэлүүлээрлэ байгаа. Мүнөө республика соо бүхыдөө 103.568 тонно сенаж (абтахаар хараалагдаханнаа 30 гаран мянган тонноор бага), 153.438 тонно силос (урид хараалагдаханнаа 142 мянга шахуу тонноор бага) дарагдаа. Олохон аймагууд шэмэтэ тэжээл нөөсөлхэ түсэбөө арай гэжэ 30-40 процентдэ хүргэһэн байна. Иимэ болоод байхадань

хүдөөгэймнай ажахынууд ерэхэ хүшэрхэн үбэлжэлгын үедэ адууна малдаа хүсэд хүрэхэ үбнэ тэжээлтэй болобо гү, али үтыгүгэһэнасуудал гарана. Энэ талаар харахада, байгша ондо бүхыдөө 206.894 тонно тэжээлэй единица болохо үбнэн, сенаж, силос, витаминтай ногооной гурил гэхэ мэтэ нөөсөлгдэхэ ёготой хаа, мүнөөтэрэнь 128.813 тонно

болоно. Энэнь нёдондоной-хиһоо 33,7 мянган тонноор бага байна.

Тиймэһээ диилэнхи олон ажахынуудта малай тэжээл дутамаг, ерэхэ үбэлжэлгэ хүндэхэн байхань гэжэ бүри мүнөөнһөө эли болоно. Тэрээн дээрэнээ таряалан, сабшалан дээрээ ургахан юумые хагдараа гээд хаянгүй, хуряажа абахаһаа ондоо аргагүй. Тэбэришье хаа, тэжээлдэ нэмэри ха юм.

Редакцийн социально-экономическа таһаг.

РЕСПУБЛИКЫН АЖАХЫНУУДА ТА МАЛАЙ ТЭЖЭЭЛЭЙ
ХЭР БЭЛЭДХЭГДЭХЭН ТУХАЙ
1996 оной сентябрийн 27-ной мэдээн
(Хараалагдахан түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Аймагууд	Үбнэн	Сенаж	Силос	Бүхы тэжээлэй нөөсэ
Түнхэнэй	68,1	-	167,9	82,9
Хориин	81,0	32,9	78,5	81,3
Зэдын	44,9	111,9	166,0	79,2
Хурамхаанай	92,6	-	8,2	78,9
Загарайн	56,1	85,2	96,5	73,2
Хэжэнгын	133,4	1,0	9,5	66,9
Тарбагатайн	53,8	64,9	53,4	64,0
Сэлэнгын	78,0	45,1	41,4	60,0
Яруунын	60,5	75,0	39,7	58,8
Прибайкалийн	56,1	-	52,8	54,8
Баргажанай	41,2	128,8	48,1	51,7
Хяагтын	45,5	61,0	41,6	51,5
Кабанскын	62,9	110,6	32,6	49,4
Баунтын	49,4	-	-	46,9
Мухар-Шэбэрэй	32,3	-	60,1	44,2
Ивалгын	54,7	-	45,7	40,2
Бэшүүрэй	29,2	4,8	62,9	38,6
Ахын	85,5	-	-	30,7
Хойто-Байгалай	29,6	-	29,3	29,5
Республика бүхыдөө	55,1	72,4	51,9	60,3

Таряа хуряалга-96

БҮРГЫН БЭРХЭШҮҮЛ

Репортаж

Үнгэрхэн долоон хоногто Захаамнай аймагаар ябахадамын, тэндэхи хүдөөгэй зон амаарай дулаахан парата үдэрнүүдые бамбаашалан, таряа хуряалгая улам эршэдүүлэн, ехэл сүлөөгүй хүдэлжэ байгаа һэн. Наада захын Харацай нууриһаа саашалхада, поли бүхэн дээрэ трактор, машинанууд хүнхилдэн, шодэ хужаруулама шаргал шара таряагаа тэнхэй гүйлгэдэжэнь харагдаха юм. Хаа-яагүй багсаалагдахан нолоомонтой тигүүд, бухаланууд...

Энэ холын хадата газарта таряанай баян ургасын абтажа байхада, юундэ биарлахагүйбиши. Үлэгшэн, Михайловка, Бүргатай, Хуртага нууринуудай таряалангай газарай хажуугаар үнгэрөөд, Бүргэ нутаг хүрээг эрхэдэмнай, Шэбэртын баруун долодо түхээрэгдэһэн орооһоной тоог дээрэ арбаад гаран хүдэр шамбай эршүүа ехэл сүлөөгүй ооо-собоо таряа сээрлэжэ байба. Тэдэнтэй мэндээс мэдэсээд, хэжэ байһан ажалаарнь сонирхобоб.

- Энэ орооһоной тоог алхандаа үгы һэн байх... Хэзээдээ эдэ томо амбарнуудые бэхлөөгөөб? - гэжэ гайханаб.

- Өөһдөө мэдэнэ ха юмта. Хамниин сохонхой халан хандархада, манай отделени эдэ ехээр хохидоо һэмнай. Бүхы техникэмнай Хамнида үлоо, бэрхэ мэрэгэлтэднай баһал тэндэ. Юрэдөө, Бүргуули, хүүгэдэй саадһаа эхилээд, шэнээр байгуулаха, бүтээхэ юумэмнай ехэ һэн. 1992 яһдоо хойшо нутагтаа өөһэднй багахан таряашадай ажахынуудтай болообди. Мүнөө - нийн хүл дээрэ гаранхай, яһалал олзо эршотой байна, - гэжэ оньһожорууламал тракторна бригадын бригадир Александр Батув хэлэб. Нээрээшье, Бүргэ аймагай 30-40 жэлдэ совхозойнгоо түб болохо Хамниин тэдхэлсэжэ гаранан юм.

- Лүүнэй жэлнүүдтэ нутагайнгаа шарай дэлээд нэргээгээбди гэжэ хананаб.

хургуулиин хоёр томо шэнэ байһан бодхоогдоо. Жэһээрэ, энэ байһан техникэ суглуулхын тула хэды ехэ мүнгэн гаргашалагдаа гэшээб? - гэжэ нутагай өөһэднй хүтэлбэрийн захиргааниие толгойлогшо В. С. Тогмитов орооһоной тоогто хүдэлгэдэжэ байһан таряа сээрлэдэг ОВС-25 түхэлэй хоёр түхээрэлгэнүүдые, машинануудые харуулан хөөрэнэ, - Тээ саана байһаниинь 25 миллион түхэригэй, тийхэдэ "Нива" комбайн худалдажа абахадаа, 121 миллион гаргашалаабди, - гэбэ.

- Василий Санжиевич, өөрөө залуу хүтэлбэрилэгшэ байнат. Залуугай зали ехэ гэжэ дэмы хэлсэдэггүй ха. Та өөрын таряашанай ажахы эрхилнэт гэжэ мэдэнэб. Эндэ суг хүдэлжэ байһан нүхэдтнай хэлэхэдээ, энэ томо орооһоной тоог - Василий Санжиевичаймнай хүсэл оролдолгоор түхээрэгдэһэн гэжэ тобишолнод һэн, - гэхэдэмни, тэрэ энсэжэ, хайшаашьеб ябахаа мэдэһээб.

- Зай... намдаа үндэр малгай бү үмдэхүүлжэрхигты. Бултанаймнай оролдолгоһоо эдэ бүгэдэ байгуулагдаа. Харин мүнөө үшөө нэгэ комбайн хэнһээ эрихэ гэшээб гэхэн асуудал гараад байна. Эдэ дулаан үдэрнүүдые һамбаашалан, полинууд дээрэхи таряагаа түргэн хуряажа абабалнай, һайн бэлэй. Урда үдэрнүүдтэ эндэмнай бороо орожо, ажалнай нилээд хаатаа. Байза... сагаа гээнгүй, Хамни хүрөөд ерэхэ юм байна. Тэндэхи тракторист нүхэднай комбайн үгэхэ ёготой, - гээд Василий Санжиевич нээнхэн "УАЗ-ий" машинаараа зүүн гээнхэ түргэһэн гүйлгэһээб.

Орооһо сээрлэжэ байһан хүбүүдтэ дүтэлхэ, нэгэнтийн хөөрөөдэбэ.

- Таанадаа хэр эдэлүүлнэб даа? Тогооһо басагадтнай таңдаа амтатай шүлэ гаргана хэбэртэй, ехэл

сүлөөгүйхэнүүд байһад һэн, - гэбэб.

- Рита Света хоёроймнай бэлдэһэн эдэһнээ ама хүрөөрэйгты. Иигээд үднй хоол эхилхээ байна. Эдэнэрнай ямаршье дээдэ гарай тогоошонһоо дутуугүйгөөр амтатай хоол бэлдэдэг юм гэжэ мандаа хэлүүдэдэг, - гэжэ тэрэ тогоошо басагадаа магтаад абана.

Таряа хуряалгада ябажа байһан хүбүүдэй нэрэ, обогүүдые дурдаагүйдэ аргагүй. Комбайнернууд Александр Ешеевич Гомбоев (30 жэл трактористар ажаллана), Алексей Цыренов. Эдэ хоёр нэгэ халаанда хүдэлдэг. Доржо Санжиевич Цыбиков, Борис Хандуевич Ринчинов гэгшэд нүгөө халаанда. Эртэ үгөөһнөө һүнийн тэн болотор таряа зөөжэ байһан Василий Дабавич Лубсановай ажалые онсо тэмдэглэлтэй.

- Ажалайнгаа һүүлээр хүсэд амаржа үрдэггүй байхадашни, үүр сайжа эхилхэ юм. Үнөөхил сабхи, дэгэлээ үмдөөд, газаагаа табихан машина тээшээ һалирхаш, - гэжэ Василий Дабавич хэлэхэдээ, эсэгдээд адли түбшэн даруугаар энсэгээд абана. Эсэгэнь Даба Жанович бүхы наһаараа автолавкын жолоошонһоор ажаллаһан юм. Олон шагналуудтай, нутагаархидтаа хүндэтэй хүн байһан. Тийбэшье Бүргын бэрхэшүүлэй хэнийншье хэн гэлтэггүй, буата амарха сүлөөгүй, нэгэ амин таряан ажалдаа ябажа байгаад һэн.

Энэ нутагта таряа хуряалга сентябрийн 10-да эхилһэн. Оньһожорууламал тракторна бригадын дүнгөөр һонирхоходо, түрүүшын арбан үдэрэй тоо нимэ: 2400 центнер обёос, 1200 центнер шэниисэ. Саашадаа октябрийн эхин болотор саг байгаа һэн, тийбэшье бүргынхидэй хэзээ таряа хуряалгая түгсэхэһэн тухай аймагай захиргаанай хүдөө ажахын таһагта хонходоходомнай, таряа хуряалган октябрийн 1-дэ түгсэхэһэн байба.

Мүнөө сагай хүндэ хүшэр байдалда Захаамнай аймагай бага нууринуудай олонхын өөһэднй хүсөөр ажабайдалаа нэргээжэ байһаниинь урматой. Наяхана үнгэрэгдэһэн аймагай Соведэй сесси дээрэ энээн тухай нилээд хэлэгдэшье - һэн. Энэ жэлдэ захаминархид гансашье таряа хуряалгаараа бэшэ, мүн үхэр малдаа элбэг тэжээл бэлэдхэлгээрэ урагшатай.

Г. ЗАНЕВА.

Дэлгүүрэй үнэ сэнгүүд

ҮНӨӨХИЛ ХЭБЭЭРЭЭ ҮЛЭНХЭЙ

Үнгэрхэн амаралтын үдэрэй байдалаар абажа харахада, хотын түбэй дэлгүүр дээрэ худалдаанда табигдаһан эдэе хоолой гол зүйлүүд урда мэтэл элбэг байба. Эдэ зүйлүүдэй сэнгүүдншье балай тиймэ гэхээр хубилаад орхибогүй. Тусхайлан хэлэбэл, горкоонторгын зүгһөө наймаалагдаһан үхэрэй килограмм мяханай сэн 14000, гахайн мяхан 17500, хонинной мяхан 13000 түхэригөөр, Улаан-Үдын мяханай комбинатай асарһан 1-дэхи категориин хонинной мяхан 11880, үмсэһөө худалдажа абаад, дам саашань наймаалагда бэлэдхэлэй ба худалдаа наймаанай предпритийн (ТЗП) дурдаһан үхэрэй мяхан 11000-18000, гахайн мяхан 16000-18000, хонинной мяхан 13000-14000, үхэрэй бөөр 8000, үхэрэй дотор өөхөн 7000, элгэн 15000, зүрхэн 15000, уушхан 8000, баһалнимэрхүү шэгэлтэй "Антрескот" гэхэн эмхи үхэрэй мяха 14000-18000, гахайнхына 17000-18000 түхэригөөр, өөһэднй мяха асаргаһад үхэрэйньгөө мяха гол түлэб 13000-16000, гахайнхына 16000-18000, хониннойгөө мяха 13000-15000, гахайн даһалагдаһан саала 18000 түхэригөөр, Улаан-Үдын шубуунай фабрикын 1-дэхи категориин тахяагай мяхан 12100, 2-дохи категориин мяхан 9900, Загарайн бройлерно фабрикаһаа даһбараагай мяхан 12500, тахяагай хүзүүнэй мяхан 8500, тахяагай хото 10000, шүлэцэ орохо тахяагай суглуулагдамал мяхан 8000, Америкын тахяагай гуя мяхан 12500 түхэригөөр зондо дурдахадаа.

Улаан-Үдын мяханай комбинатай, акционернэ "Горкоонторг" бүлгэмэй, мүн үмсөөрөө худалдагшад асарһан элдэб зүйлэй шанһаншье, дутуушагаар сонгоогдоһоншье колбасануудай, татагдаһан мяханай, бекон болон карбонатай, сонгогдоһон гахайн саалайн сэнгүүд үнөөхил хэбээрээ үлөө. Эдээн сооһоо тон үнэгүйн гэхэдэ, Горкоонторгын киоскдо наймаалагдаһан "Селенгинский" сортын шанагдаһан колбаса 16800, тон үнэгүйн ветчина колбаса 38000 түхэригтэ болоно.

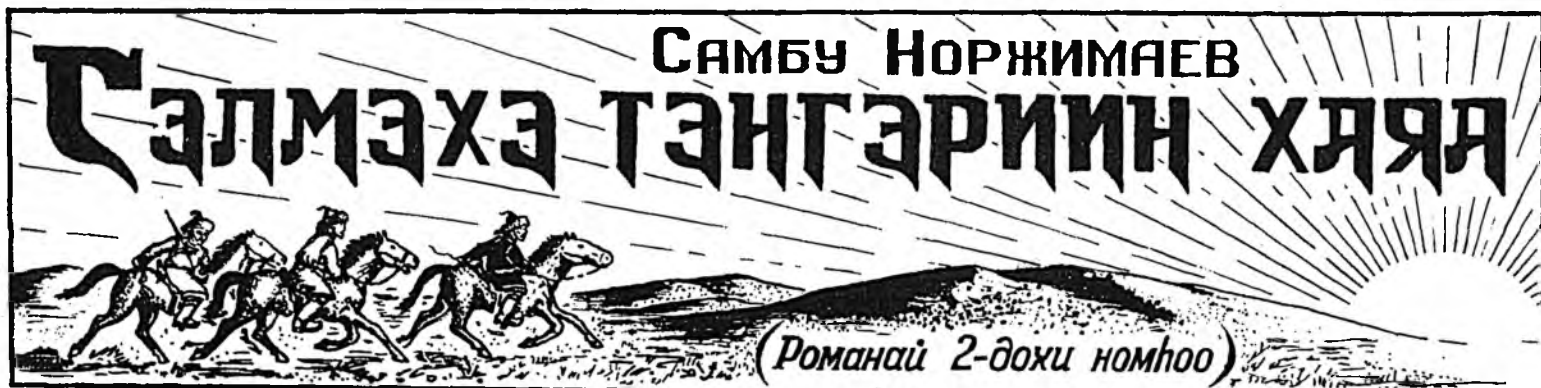
Һүнэй зүйлнүүдхэ абаад харахада, хотын комбинатай үлэдэбэрлэһэн хахад литрэй һүн 1700, 20 процент тоһолонгой, 250 грамммай зөөхэй 4400, 2,5 процент тоһолонгой хахад литрэй шэлтэй саахарлагдаһан "Снежок" 2800, 250 грамммай эзэгэй 2500, "Радонезский" сортын килограмм хатуу сыр 23500, "Колбасный" сортын сыр 18400, үмсэһөө "Радонезский" сортын хатуу сыр 23000, ургамалай тоһон 13000, маргарин 10000, малай тоһон 22000, хүдөөгэй литр эбөхэй 25000, килограмм эзэгэй 6000 түхэригтэ байгаа.

Загаһанай зүйлнүүдхэ даһалагдаһан, даһалагдаагүй селёк, омол, горбуша гэхэ мэтэ яһала элбэгээр дурдагдаба. Тусхайлаа, багаар даһалагдаһан селёкдо 8000-16000, омол 14000-16000, хүйтөөр сонгогдоһон селёкдо 25000, омол 20000-25000, горбуша 25000, даһалагдаагүй камбала 8000, горбуша 10000, ялаагана 6000, минтай 6000 түхэригөөр наймаанда табигдаа.

Огородой эдэһнээ түгээрлиһэн нэрлэбэл, хүнэг хартаабха 10000, килограмм хартаабха 1500, свёкло 2000-3000, помидор 5000-7000, капуста 1300-1500, һонгино 2800-3000, чеснок 14000-16000, үгэрсэ 12000, морхооб 2500 түхэригөөр худалдагдаһан байха юм.

Бэшэ зүйлнүүдхэ: килограмм яблочкин сэн 7000-8500, зүгын гэршүүхын тоһон 30000, зүгын сээсэгэй тоһон 25000, даһалагдаһан гахайн саала 23000, элгэн саахар 3600, хүнэгалирһан 110000-130000, хүнэг шасаргана 50000 түхэригтэ хүроо.

Редакцийн социально-экономическа таһаг.

(Түгэхэл. Эхинийн июлийн 2-25-най, сентябрийн 10-13-най, 17-20-ной, 24-26-най, октябрийн 2-ой дугаарнуудта).

"Ямаршые ехэ гасалан дайралдаба, дасанда лама болоод, санъяар сахибал, дээрэ хэн ха" гэжэ сэдхэлээ хүдэлэнгээр Николай тэмдэглэлэйнгээ дэбтэртэ бэшээ хэн.

Үглөөдэрын Николай Александр хоёр бүхэлү үдэрөө госпиталь болон бэшэше олон эмнэлгын газарнуудаар шархатахан гэмтэһэн зониие эрьежэ ябаад, үхэхэн хүнүүдэй түлөө ехэ шаналал мэдүүлхэнэйнгээ хүүдэ хүдөөлүүлхэ зониие нэгэ нүхэн соо бултынь бэшэ, харин хуу ами аминдань хуурсаглажа, хүндэтэйгөөр хүдөөлүүлхэ тухайн даабари үгөөд, үхэжэ хосорһон хүнэй гэр бүлэдэ бултангань мянга мянган түхэриг туһаламжа оёрынгөө мүнгэнһөө үгэхөөр захираад, Петербургаа бусаба. Ниислэл хотынгоо үшөө уригдаха зониие хэлэжэ, баһа сайлалга хэжэ хэрэг байна ха юм.

Иигэжэ II Николай хан шэрээ даража, бодото дээрээ эзэн хаан болоһон түрүүшын алхамуудын арад зонийнгоо шуһанда зууралдан будагдажа, саашаа тэрэниие "шуһаша" Николай гэжэ нэрлэхэ таладань ехэ шалтаг боложо үгөө хэн. Тээд тэрэнэй урда 1905 оной Үбэлэй ордон шадархи январийн шуһата гарагай нэгэн, мүн тэрэл жэлэй хүнэй ехэ үхэл гаршата Японтой тулалданан дайн гэхэ мэтэ шуһата олон ушаралнууд үшөө үдэ байгаа.

Николайн хэдышые гашуудалда дайрагданан гэр бүлхидэй түлөө ехэ оролдолго гаргажа туһалаашье хаань, Александра Федоровнагийн үхэхэн эсэгынгээ хуурсагтай бэеын хойноһоо дахажа Петербург ерэнһөн хануулан, немец намгатай хааннай албатан зондоо хайра гамгүй байжа, хорото ааша харуулаа, хожомоо өөдэлхэгүй ябадалтай байха гэһэн үгэ эндэ тэндэ тараагаашад үсөөн бэшэ байгаа хэн.

Үбэлэй ордон дотор. Эзэн хаан II Николай батэрэнэй хатан Александра Федоровна хоёр Москвагай найрһаа бусажа ерэнһэн хойноо үсөөхэн үдэр амараад, хан шэрээ дараһанай хүүдшингээ баярай угтамжа нийслэл хотодо хэхээр шийдэжэ, ордонойнгоо Николаевска ехэ танхим соо баһа дахин айлашадье суглуулба. Энэ үдэр Москвагай найрта элдэб шалтагаанаар хабаадалсаагүй бага ехэ, холо ойрын хариин гүрэнүүдэй элшэнэр Россин үргэн уужам империйн заха үзүүрэй пиотагай айлшад танхим дүүрэн суглаара хэн. Эдэнэй дунда Буряадһаашье ерэнһэн хэдэн тайшаанар ба ламанар байлсажа, буряад хубсаһаараа

илгаран харагдана. Николаевска танхим соо сугларһан зон хаанай ерэхые хүлээжэ байна.

Энэ үедэ ордондоторхи гурим зонхилогшодой ахалагшань тайжа Долгоруков танхим соо би болоод, хаанай хүүдэ—хоёр толгойто алтамал бүргэд гоёлтотой ута хара зандан тулуураараа шангаар гурба дахин шала тоншобо. Сугларһан зоной яридаһан дүүеэн шууян дары замхажа, намдуу болоһон хойнонь бүдүүн хонгёо хоолойгоор:

—Һүр жабхаланта эзэн хаантан!—гэжэ утаар татан, шангаар соносхобо.

Танхимай алтамал томо улаан зандан үүдэн хоёр тээшээ сэлгидэн нээгдэжэ, Николай Александратайа суг үүдээр зэргэ бултайба. Танхим соохи олон эхэнэрнүүдэй хургы торгон хубсаһанайн хулахан халхинай нэбшээндэ үлээлгэхэндэл һэр һархан һаршаганалдахань соностоод, дары эхэнэр бүхэтэй илгаагүй тэндэ байһан зон булта доро дохин хаантаниие хүндэтэйгөөр угтаба. Гэбшье, хүгдэлдэ тонгойһон зоной гаргаһан забһараар хаантан ногоон хүбөөтэй татамал улаан хибс харгыгаар тогтонгүй ябажа, бэлдэгдэхэн шэрээ хүрэтэр ошохо аад, хаан гэнтэ зуг татан тогтоод, ахалагша гурим зонхилогшо тээшэ халта толгойгоо хазайлан зангажа, олон зоной ара тала руу заагаадына. Зонор ади тонгойгоод байһан гурим зонхилогшын үндыжэ хаанай зангаһан зүг руу харан гэхэнь, "Ай бурхан!" нэгэ азиат түхэлтэй хүн гансаараа хаантаниие тонгойжо хүндэлэнгүй, хархайжа, зогсоһон шэгтээ байжа байба.

Ухаа алдажархиһан гурим зонхилогшо гурим эбдэгшэдэ сэхэ урдань хүрэтэр гүйжэ ошоод:

—Та яагаа хүрхэй хүмта, түргэн үбдэг дээрээ сомсойгты!—гэжэ бадарганаар хашхарха тооной зандарба.

—Би юундэ гунхыха, тонгойхо болоо хүнбид, ойлгоногүйб!—гээд, үһеэ хюууһан нүсэгэн толгойтой, урал дээгүүрээ хая бултайһан богонихон хараһахалтай, улаан үнгэтэй дэгэл гэхэдэ дэгэлшье бэшэ, һальмагар нэмэргэ хэдэрхэн залуубтар азиат хүн жэжэхэн сагаан дэрхалмал хохимой тархинуудаар гоёһон юрэ бусын титим малгайгаа абанашьегүй, урдаһаань ойлгохоор бэшэ хэлээр сесэрхээд, тэрэнээ наадалһан түхэлтэй мийлэлзэн, зогсоһон зандаал байна. Энэ хүн, буддын шажантанай түлоолгшэдэй нэгэн, Буряад пиотаһаа ерээд байһан лама Сэмпилай Галдан болоно. Энэ үедэ хаантан зоной хоорондуур үнгэржэ хууриа эзэлбэд, тээд бүхы зоной булта үндыжэ бодоходонь, ганса

хүниие баалажа үбдэглүүлхэ аргагүй болоо хэн. Гурим зонхилогшо эдэ хаанахи, хэд гээшэб гэжэ нюур шарай, хубсаһаарнь таагаад, хаанда сэхэ гүйжэ ошобо ха.

—Эдэ Үбэр Байгалһаа ерэнһэн буряад нэрэтэй зоной делегаци, толгойлогшонь... дансаар харахада...—гэжэ айлахаад, нэрыень мэдэбэшье, хэдэжэ шадахагүй дээрэнһэ камзолонгоо хармаанһаа саарһа һаршагануулан гаргажа, уншаха гэхэдэ, һаһатай хүн тула, нүдэнһын хараса бүрүүл болоһон аад, шэлээ бэдэржэ, нүгөө хармаанаа хуулижа эхилбэ.

—Нэрээрнь бидэ яахамнайб. Дотоодын хэрэгэй сайдта дуулгагты, хэмжээ абат, хэхээлтэ үзүүлэг,—гэжэ Николай захираад, "алин гээшэб, тэрэ Бадмаевай хэлэдэг "бүхы азиадууд сагаан хаанда дуратай" гэдэгын, тэдэнэр шарайгаар японууд лэ ха юм" гэжэ сэдхэхэдэ, сабиргайн шархын хуури лугшаад абана.

Удангүй буряад делегацийн гэшүүдэй дээдэ захиһаань зургаан хүн дуудагдажа, дотоодын хэрэгэй сайдай орлогшо Иван Логинович Горемыкинэй урда зогсонод. Эдэниинь хэд бэ гээбэл: Сэлэнгын тайшаа Гамбалтаров, Баргажанай тайшаа Ринчино, Хориин—Цэрэн Аюушын, Агын—Жана Бодийн гэгшэд болоно. Нүгөөдүүлһын: Оросой буддын шажантанай толгойлогшо хамба лама Юрлотуев ба эрдэм бэлигэйнгээ аша туһаар үшөө залуудаа ламын зэргэдэ хүртэхэн Агатын дасанай шэрээтэ Галдан жоодшо хоёр мүн. Дотоодын хэрэгэй сайдай орлогшо эдэ зоной таһагтань ороходонь ехэ сүлөөгүй хүн хэбэртэй, урдаа саарһа дэлгээн уншажа, тэдэниие хэрэгсээнэ, тооношьегүй хууна. Тайшаанар бүгэдэ өөһэдынгоо гоёлой хубсаһа үмдэхэн, халюун, булган, хаб заһаһанай арһан туруутай ба хилэн, сугсага, хургытай энгэртэй дэгэлтэйнүүд, хоёр гурбан медальнуудые хүзүүнһээ шагтагалан зүүһэнгүй, али үбсүүндэ хадһан, хара хилэн тойробшо малгайнуудаа абажа, хугадаа хабшууһан, томо тушаалта түшэмэлһөө зэбүүсэхэн янзатай, урагшаа дүхылдэн зогсонод. Харин нүгөөдэ хоёр ламанарын нэгэшые айһанай тэмдэг үзүүлнэгүй, сэхэ зогсонод.

—Таанар хэд гээшэбди гэжэ бөөс тоолонобта?—гээд, одоол хая толгойгоо үргэжэ, Горемыкин буряад айлшадаа хуушыншье дуралхангүй, ехэ шэрүүнээр асууба. —Юундэ нимэ олон айлшадай нюур дээрэ һүр жабхаланга эзэн хаантаниие баһажа, доромжолбо гээшэбта?

—Аа, ойлгосотой даа, тутарай бүхы зоной сомсойдон

хүгдэхэ үедэ ганса миний зогсожо байхые хараһан энэ ноён хаанай зарлигаар үһөө нэхэжэ байгаа ёһотой,—гэжэ хүбэлгэн ухаата лама Галдан таагаадына. —Удаанай ярилдаан болохоор забажа байнабэшээаал, маниие хүн гэжэ тоожо хуулганашьегүй ха юм. Хүлдээрээ удаан тэсэхэ аргамгүй, булта хуугаад, энэнтэйш хөөрэлдэл.

Галдан лама сайдай үргэн шэрээгэй урдахи арһан бүрээһэтэй һандали дээрэ ошоод хуушана ха. Бэшэниинь зүрхэсэн байжа, ламая дуратай дуралхан, тэндэ байһан сүлөө һандалинууд дээгүүр хуубад ха.

Сайд Горемыкинэй шарайн сайбар муртөө бүри хухигар сагаан болоод, уур сүхалдаа диилдэжэ, шүдөө зуухадань, шанаагайн балсан обогод обогод гээб. "Эдэ убайгүй зэрлигүүдэ тааруу ямархан хэхээлтэ үзүүлхэм ааб?" гэжэ хэрэгэй сайдай ууртаа диилдэн дотороо шэбшэхэдэнь, тэрэнэй үргэнһын ута һахалай үзүүр шэшэржэ эхилнэ. Тайшаанар ехэ зэбүүрхэнгээр, тэрэнэй урдаһаа хаража, нүдөө дальтируулан хууна. Баргажан тайшаа арайл хуха харайн бодошон алдаа, бэшэниэ харахадаа һөөргөө хууба.

—Зай, тайшаа Гамбалтаров, энэ ноёнһоо хуража угыт, хаан бурхан хоёр хаана байра байдалтай юм бэ?—гэжэ Галдан лама ород хэлэндэ бэрхэ Сэлэнгынгээ тайшаада хандаба ха. Гамбалтаров тэрэниинь дотоодын хэрэгэй сайдта зүрхэсэбшье, оршуулжа үгэхэ баатай болоо хэн.

—Бурхан дээдэ түбидэ, тэнгэридэ байдаг юм бээ, эзэн хаанай байра эндэ газарта юм бээ, ямар тэнгэсүүдэл хурадаг зомта? Хаанай урилгаар ерээд, хаанай байра ордондонь байһанаа ойлгохогүй. Нэххэлгүй, сабаагүй зон гээшэт, таниие,—гээд, хүрөөтэй сайд Галдан лама тээшэ хургаараа заажа,—гэртэтнай табихын орондо шорондо хаахаар хүн гээшэт!—гэжэ дуугаа шангадан зандарба ха.

Лама тээшэ заагаад байһан сайдай долёоборойн үзүүртэ гэгтэгал ялагад гээд, хурганиинь халуун түмэртэ хайрууһандаа ехэ үбшэнтэйгөөр хордожо эхилбэ. Сайд хургаа мэгдүүгээр һөөргөн татажа, түргэн амандаа хэжэрхөөд, ехэ аягүйрхэхэндөө шарайгаа зөөлөрүүлхэ баатай болоо хэн.

—Энэндээ үшөө хэлэжэ угыт,—гээд, Галдан лама үнөөхи Сэлэнгынгээ тайшаада хандаба. —Энэ дэлхэе эзлэн ажаһуудаг арад зоной дунда хоёр янзын засаг түрэ гэжэ байдаг юм. Нэгэниинь тон хайн дуранай, хүн зной ухаагаа гүйлгэн, сэдхэхээрээ түйжэ хүгдэдэг, мургэдэг бурхан шүтөөн гэжэ

байха. Нүгөөдэнь, хүн зонийе хүрдөөжэ, айлгажа, хүнэй сэдхэл бодол даража, бээдэз хүгдүүлэн шүтөөдэг засаг гэжэ байха. Энэ хүзэг засаг хоёрой алиниинь ехэ хүсэтэй юм хаб, хуража угыт.

—Мургэл шүтөөн гэшэ хээшэше түрүүн байха ёһотой. Жэшээхэдэ, бидэ христос шажантан хаанашье ябахада нэн түрүүн бурханаа дурдан, туһа гуйжа бээ хэрээһэдэг зомди. Манай бабяата сэрэгшье дайнда мордоходоо түрүүн "Бурхан шүтөөнэйнгөө түлөө, удаань хаан эсэгэ ба Эхэ оронойнгоо түлөө" гээд, үхэлэй урдаһаа зоригтой ошодог юм. Таанад, хара шара шажантан түрүүн баяд ноёдтоо хүгдөөд, хүүдэ шүтөөндөө мургэдэг гүт?—гээд энэ хөөрэлдөөнэй хайшаашье хазайжа байһынь ойлгонгүй, Горемыкин урдаһаань үшөө наадалха ханаатай асууба.

—Энэш зүбшүү ойлгодог ноён алтай, тиигэбшье энэндэ үшөө хайн ойлгуулжа үзэгты. Бидэ танай христиан шажанда, үшөө бүри эртын үндэһэтэй буддын шажан мургэлтэй зомди. Энэ шажанамнай бүхы зон хаанай зарлиг захираһаа дулдыдалгүй, үнэнхэ сэдхэл зүрхэнһөө шүтэдэг юм. Би манай шажанда шүтэдэг мургэлтэй хүзэг баридаг Дхарма Раджа" нэрэ зэргэтэй хүн гээшэб. Тиимэхээ хүн зоной сэдхэл нэххэлэй эзэн хадаа засаг баригша эзэндэ гү, хаанда мургэхэ хүгдэхэгүй эрхэтэйб. Харин хаан намда ерээжэ мургэхэ ёһотой байгаал, тээд, би хаанһаа үри нэхэнэ бэшэб, тиигэжэ ойлгуулагты.

Эдэ сэсэн үгэнүүдһэнь Горемыкин тулгардаһанаа ойлгоод, юуншье гэжэ харюу хэлэхэ үгээ оложо ядаһоод хууна. "Ондөө шажантанай хүзэг мургэлтүхай тоосолдобол, урдань орохогүйб, тархишье залуудаа эсэгынгээ үгэ дуулажа. Университэдэй зүүн зүгэй факультет дүүргэхэн һаа. эдээнээр үгэ хүүр андаадала хэм" гэжэ сэдхээд, баһа эдэндэ диилдэжэ мухардаа, минн орхижо болохогүй гээд, мүн хаанай захиралта дүүргэггүй һаа, өөрөө эзмэлүүлхээ мэдэжэ байһан Горемыкин буряадуудта хэхээлтэ үзүүлхэ гэжэ шийдэ хэн.

—Таанадые, хэдышые "хүзэг хургаалай эзэдбиди гээдэ хаатнай, ордон доторхи гурим эбдэжэ, хаан хатан хоёрые доромжолһонойтай түлөө шорондо хаахын орондо, би таанадые хүлисэжэ, мүнгэн яада хүртөөхэб,—гээд хэлэхэтэйнь сасуу, сайдай долёобор хурганай үзүүр баһа хордожо эхилхэдэнь,—ёһын тэдыдэ даа—гэжэ нэмээ хэн.

—Мүнгэн түлбэрээр дүүрбэл болоо даа,—гээдэн тайшаанар зүбшөөржэ, эдэ ута унжатар эрээ марьян хубсаһатай холье буряад айлшад хүндэлдэг хүртэхын орондо хэхээлтэ абата болоод, гаража ошоод хэн.

Иигэжэ Орос гүрэнэй замт эзэн хаан II Николай түрүүшын алхамууд албатанайнгаа шуһаг худхалдан урдаһан ба баһа яһатандаа баалалтын хүсэрхэ харууһан зам боложо захирагч юм.

"Дхарма Раджа" - хургаалай хаан (энэхэгээр).

Барилдаан

тэрэ саг соо илахан бүхын тодоруугүй хаань, судьянарай шийдхэбэрээр илахан хүнийн тодордог юм. Тиймээс зал соо сугларгад абаа шэмээгүй болошоод, нэмэлтэ сагай уулзалгыг анхаралтайгаар хараба. Гэнтэ Тимур харсага мэтээр нүгөөднүүгөө хүлдэнь шургажа, хүлээгдэһэн 1 очко абаад, нэрэмэ альга ташалганда хүртэбэ. Тимур Очиров мүн лэ 2 миллион түхэригөөр шагнагдаба. Сат Самир 1 миллион, 3-дахи хуури эзэлэгшэ Агын Сагаан-Уула нютагай бүхэ Болот Дашицыренов 500 мянган түхэригөөр урмашуулагдаа. Чемпионий тренер К.В. Бадаев 760 мянган түхэригтэ хүртэбэ.

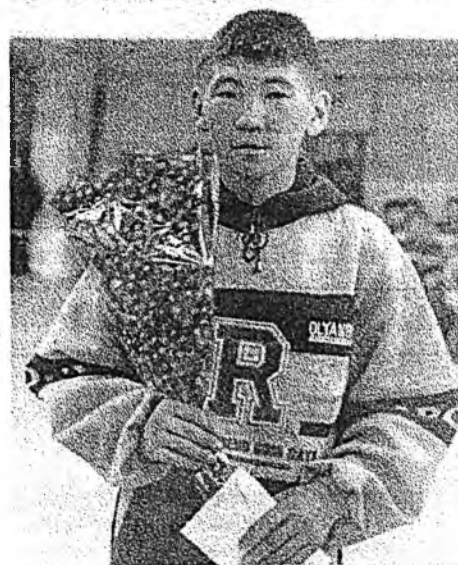
54 килограмм. Эндэ "Россин эдиршүүл" спортивна бүлгэмэй абарга бүхэ, Могсохон нютага тоонтотой Содном Будажапов командынгаа нүхэрые, Агын Шулуутай нютага түрэнхэн Бадма Базаровые илажа, чемпионий нэрэ зэргэдэ хүртөө. Гурбадахида Баир

урмашуулагдаба.

74 килограмм. Красноярскын Максим Шевцов Улаан-Удын 7-дохи СДЮШОР-ой Пётр Гульковские шүүжэ, чемпион болобо. П. Дармадихин (Красноярск) удаадахи шангай хуури эзэлэ. Чемпионий тренер, суута барилдаашан В.А. Алексеев мүн лэ шангаар урмашуулагдаба.

81 килограмм. Улаан-Удын "Россин эдиршүүл" спортивна бүлгэмэй хүмүүжэмэл Александр Гармаев Красноярскын Иван Климовичтой аяар 8 минутын туршада түлхилсэжэ, хэн нэгэнийншье очкотой боложо шадаагүй. Тийн судьянарай шийдхэбэрээр А.Гармаев илагша гэжэ тодоруулагдаба. 3-дахи хуури Монголшоо бууһан айлшан Санлиг Мунхбаяр эзэлэ. Эдэ болон чемпионий тренер Аркадий Данилов шангуудта хүртэбэ.

88 килограмм. Ганхуяг Тогоохуу (Монгол) Улаан-Удын "Динамо" бүлгэмэй

"РОССИН ЭДИРШҮҮЛЭЙ" АМЖАЛТА

(Буряад Республикын Президентын шанга хүртэхын түлөө

түрүүшын мұрысөөнһөө тэмдэглэл)

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН Президентын шанга хүртэхын түлөө залуушуулай дунда (16-18 наһатайшуулай хоорондо) дүрэ буяалдалгын барилдаагаар мұрысөөн Хүүргын түмэр хэрэгсэлүүдэ бүтээлгын заводой Спортын ордон соо сентябрийн 28-29-нэй үдэрнүүдтэ үнгэртэ. Агын автономито округтой, Красноярскын, Саха (Яхад) Республикын, Монголой, Буряадай арга дүртэй, шандааһа шүрбэхэтэй 167 эдиршүүл хаба шадалаа туршалсажа, сугларгадны баясуулхал ёһоороо баясуулба.

Буряад Республикын Правительство, Буряад Республикын Бүхэ барилдаанай федераци, Залуушуулай хэрэгүүдэй, аяншалгын, физическэ культура болон спортын талаар гүрэнэй комитет энэ мұрысөө эмхидхэһэн байгаа.

Буряад Республикын Президент Л.В. Потапов, "Мотом" гэжэ акционернэ бүлгэмэй-президент, республикын Бүхэ барилдаанай федерацин президент Б.Ф. Тушемилов, Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар гүрэнэй комитетэй түрүүлэгшэ С.В. Мантуров гэгшэд мұрысөө нээлгын ёһоололой үедэ амаршалгын үгэнүүдэ хэлэжэ, гартаа дүртэй, гаһар бүхэшүүлэй шалгархыень хүсэбэ. Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхэ орлогшо В.К. Агалов, Буряад Республикын Конституционно сүүдэй түрүүлэгшэ О.В. Хышиктуев, "Улан-Удээнерго" муниципальна предприятиян генеральна директор В.К. Кукшинов болон бусад тушаалта нюурнууд мұрысөө нээлгэндэ мүн лэ хабаадалсаа.

Тийхэдэ буряад эстрадын артистнууд Намгар Ахасаранова, Саян ба Эржена Жамбаловтан, Жаргал Бадамыренов, Баярма Раднаева, "Урагшаа" ансамбль, хатарай "Сэлэнгэ" ансамбль, "Бадма-Сэсэг" хатарай театр бэлиг шадабарияа олоной анхарада дурадаха.

46 килограмм. Энэ шэгнүүртэ "Россин эдиршүүл" гэжэ спортивна бүлгэмэй хүмүүжэмэлүүд Намжил Санжимитыпов Булад Сангабазаров хоёр түгэсхэлэй шадаланда уулзаба. Хэжэнгын аймагай Могсохон нютага тоонтотой Намжил арга дүрөөр, бар хүсөөр нүхэрһөө булюу байжа, түрүү хуури эзэлбэ. Намжил Санжимитыпов 2 миллион түхэриг шангаар, Агын Урда-Агада тоонтотой Булад Сангабазаров 2-дохи хуури эзэлжэ, 1 миллион түхэригөөр урмашуулагдаба. Эндэ 3-дахи хуурида Саха (Яхад) Республикаһаа бууһан айлшан Аян-ал Павлов гаража, 500 мянган түхэригтэ хүртэбэ. Чемпионий хүмүүжүүлхэн тренер Ф.Н. Махутов 750 мянган түхэригөөр шагнагдаа.

50 килограмм. Энэ шэгнүүртэй түгэсхэлэй наадан сугларгадаһа онсо сонирхол татаба. Юуб гэхэдэ, Россин эрхим барилдаашадай нэгэн, спортын мастер, гартаа гохотой, хүлдөө дэгээтэй Сат Самиртай (Красноярск) Агын Хүнхэр нютагай эдир бүхэ Тимур Очиров тулаалдажа байгаа юм. Түгэсхэлэй тулаалгын саг 2:2 тоотойгоор дүүрбэ. Энэ ушарта дүримэй ёһоор 3 минутын туршада хэн нэгэнэйнь 1 балл абаа хаань, тэрэниг илагша гэжэ тоолодог. Харин

Геренов гараба. Эдэ ба чемпионий тренер Ф.Н. Махутов урид нэрлэгдэһэн шангуудта мүн лэ хүртэбэ.

58 килограмм. Тус шэгнүүртэ Россин чемпион, спортын мастер Алексей Олин "Россин эдиршүүл" командынгаа нүхэрые, мүн лэ Могсохон нютага тоонтотой Ринчин Санжижановые шүүбэ. Р.Санжижапов түгэсхэлэй нааданда ертэрээ, хэдэн нэрэтэй солртой бүхэнүүдэ илахан байгаа.

Гурбадахида "Динамо" бүлгэмэй бүхэ, Эдэдэ тоонтотой Алдар Жамбалов гараба. Чемпионий хүмүүжүүлхэн тренер Ф.Н. Махутов 760 мянган түхэригтэ, чемпион 2 миллион, Р.Санжижапов 1 миллион, А. Жамбалов 500 мянган түхэриг шангуудта хүртөө.

63 килограмм. Залуушуулай дунда үнгэрһэн дэлхэйн чемпионатта хүрэл медальда хүртэһэн, спортын мастер Жаргал Нимбуев "Россин эдиршүүл", (Улаан-Удэ) командынгаа нүхэр Николай Зандаевые арай шамай гэжэ илаба. Николай Мухар-Шэбэртэ тоонтотой Жаргалай урдаһаа ёһотой ехэ тэмсэл хээ гэжэ хэлэлтэй. 3-дахи хуури Агын автономито округтой Сагаан-Уула нютагай Баатар Нимаев эзэлбэ. Энэ шэгнүүр соо Россин, дэлхэйн чемпион Заур Батаев (Красноярск) барилдаһан аад, Жаргал Нимбуев

Доржо Бальжинмаев хоёрто илагдажа, түгэсхэлэй нааданһаа холо урид хагшагдаба. Чемпионий тренер Ф.Н. Махутов ба шангай хуури эзэлэгшэд дээрэ заагдаһан мүнгэн шангуудта урмашуулагдаа һэн.

68 килограмм. Энэ шэгнүүртэй түгэсхэлэй уулзаага эгээл һүүлдэ үнгэргэгдэһэн байгаа. Красноярск хотын Зелимхан Эскаев Дмитрий Балдаевые ("Россин эдиршүүл") 3:2 гэхэн тоотойгоор илажа, чемпионий нэрэ зэргэдэ, 2 миллион түхэригтэ хүртэбэ. Дмитрий - 1 миллион, удаадахи хуури эзэлэгшэ Монгол ороной бүхэ Батбаяр Буян-Дэлгэр 500 мянган түхэригөөр шагнагдаба. Чемпионий тренер 2 дутаар дэлхэйн абарга Виктор Алексеев тусхай мүнгэн шангаар

Андрей Хоборковские нюртыень шорой-дуулжа, ялас гэмэ илалта туйлаба. Удаадахи хуури "Россин эдиршүүл" спортивна бүлгэмэй гэшүүн Дугар Гунгаев эзэлбэ. Илагшын тренер Монгол ороной суута барилдаашан Түмэндэмбрэл Сухбаатар, шангай хуури эзэлэгшэд мүн лэ урмашуулагдаа.

115 килограмм. Улаан-Удын "Динамо" бүлгэмэй Сергей Молоткин Гармаевтай "Россин эдиршүүл" 8 минутын туршада барилдажа, 1:0 гэхэн тоотойгоор арай шамай гэжэ илаба. Удаадахи шангай хуурида Бэлигтэ Дашинимаев "Россин эдиршүүл" гараа. Чемпионий тренер Владислав Бумбошкин юм.

Мұрысөөндэ илагшадаһа гадна онсо шалгарһан барилдаашада тусхай шангууд барюулагдаба. Мұрысөөнэй "Эрхим барилдаашан" гэхэн нэрэ зэргэдэ Жаргал Нимбуев хүртэжэ, "Шарп" түхэлэй телевизорээр шагнагдаба. Зелимхан Эскаев "Эрхим арга дүртэй" гэхэн шанга хүртөө (видеомагнитофон). "Илалта туйлаха эрмэлзэлэй түлөө" гэхэн тусхай шан (видеомагнитофон) Николай Зандаевта барюулагдаа.

Тийхэдэ Агын округтой Зугаалай нютагай захиргаанай зайһан Баясхалан Доржинимаевич Батоев ба дэлхэйн

чемпион, XXVI Олимпиадин наадануудта хабаадагша, нур харбаашан Баяр Бадёнов гэгшэд Тимур Очировта спортивна костюм ба мүнгэн шан үгэбэ.

Сэбэр мүнгөөр шудхагдаһан дамжуулагдамал кубок илагша командада, - "Россин эдиршүүл" спортивна бүлгэмдэ барюулагдаба. Тренерынь Ф.Н. Махутов юм. "Россин эдиршүүл" командын гэшүүд "Адиас" спортивна костюмуудта хүртөө һэн.

Мұрысөөн бүхы дээрэ эмхидхэлэй үндэр хэмжээндэ үнгэргэгдөө гэжэ тэмдэглэлтэй. Эндэ гол спонсорын "МОТОМ" гэжэ акционернэ бүлгэм болоһон байгаа. Тэрэһээ гадна "Мотом-автоцентр" (Тушемилов М.К.), Импекс-центр (Зураев И.И.), "Маргарита" фирмэ, Мотом-супермаркет (Приемненко И.С., Богданова И.А.), Мотом-банк (Якимова Л.П.), "Импульс" фирмэ (А.А. Елгин), тийхэдэ спортын мастернууд Т.Н. Жаргалов, Х.А. Килосония, А.А. Пестерев гэгшэд мұрысөө үнгэргэгдэ мүн лэ туһалалсаа.

Үнэхөөрөөл эхинһэнь һүүл болотор жэшээ абамаар мұрысөөн болоо гэхэдэ, таараха байна.

Б-М. БАЛДАНОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: мұрысөөнэй һүлдэ тэмдэг; "Бадма Сэсэг" хатарай театрай басараг эмхидхэгшэдтэ, айлшагта хагар барихаяа ошожо ябана; 46 килограммай абарга бүхэ Н.Санжимитыпов; мұрысөөнэй үгэг.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ҮҮРГЫЕНЬ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ (Буряад Республикын Эхэнэрнүүдэй холбооной суглаанһаа тэмдэглэл)

Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Л.Ч. Нимаевагай кабинет соо Буряад Республикын Эхэнэрнүүдэй холбооной суглаан үнгэргэгдэбэ. Тус холбооной түрүүлэгшэ Л.Ч. Нимаеваһаа гадна, холбооной Президиумэй гэшүүд Т. Каширина, Е. Щеголева, Н. Степанова, А. Санхядова, Е. Бурдуковская, О. Бадиева, Г. Галсанова, В. Бородин, С. Грешилова, Т. Махатова, Г. Сабоданова, Т. Кашина гэгшэд энэ суглаанда хабаадабад.

"Гүрэнэй засагай федеральна зургаануудта ба Россин Федерациин субъектүүдэй гүрэнэй засагай зургаануудта эхэнэрнүүдэй үүргэ дээшлүүлхэ тухай" гэхэн Президентын Зарлиг, үшөө тиихэдэ "Эхэнэрнүүдэй байдал хайжаруулха, тэдэнэй үүргэ дээшлүүлхэ талаар 2000 он болотор ажал ябуулгын национальна түсэб тухай" Россин Федерациин Правительствын тогтоол хоёрой баталагдан абтаһан ушарта энэ суглаан зориулагдаһан байна.

Тус суглааниие Л.К. Санхядова эхилхэдэ, "Хүн зониие социальна талаар хамгаалгын министерствын ямар ажал ябуулжа байһан тухай хоорондоо үгэбэ. Тэрэнэй хэлэнээр гэр бүлын, үхибүүдэй ба эхэнэрнүүдэй байдал хайжаруулхын тула "Буряад ороной гэр бүлэнүүд ба хүүгэд" гэхэн программа абтанхай. Тус программа бэлүүлгэдэ Россин Федерациин ба Буряад Республикын бюджетһээ 287 миллиард түхэриг номолгодохо гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

Улаан-Үдэн Советскэ районой социальна хамгаалгын таһагай түлөөлэгшэ Е.Ж. Щеголевагай мэдээсэлэнэй ёһоор, һүүлэй 9 нарын баримтануудаар эрэмдэг бэстэй үхибүүдэй тоо 12 процентээр дээшлэбэ, тэдэнэй ехэнхин хүндөөр үбшлэнхэй.

Иимэ үхибүүдэе социальна талаар дэмжэхэ түб байгуулха хэрэгтэй гэжэ Е. Щеголева хэлэнэ байна.

Олонхи үгэ хэлэгдэбэ тэмдэглэнээр, эхэнэрнүүдэй байдал ехэ хүндэ гэжэ мэдэхээр. Жэшээлхэдэ, ажалгүйшүүлэй тоо абаад харахада, тэдэнэй 75 процентнь эхэнэрнүүд болоно.

Худалдаа наймаанай ажалда өөрыгөө туршажа байһан Е.Бурдуковскаягай үгэ хэлэхэдэ, сугларагшад анхаралтайгаар шалнаа. Энэ орёо хүндэ сагта гэр бүлээ тэжээхын тула олохон эхэнэрнүүд-багшанар, эмшэд, бэлгитэй мэргэжэлтэд дэлгүүртэ аралжаа наймаа хэхэ баатай болоно гэжэ тэрэ хэлэ. Зунай аяма халуунда, үбэлэй хүйтэндэ дэлгүүр дээрэ юумэ худалдаха гэшэ бэлэн ажал бэшэ. Тэдэнэй зариманинь архи уудаг болошоно. Амаралта гэжэ мэдэгдгүй, бюллетень абадаггүй, гэр бүлээ, үри хүүгэдтээ хандаса муутай болодог байна.

Швециин, Норвегийн, Голландиин эхэнэрнүүдхэ жэшээ абан (эдэ гүрэнүүдэй парламентда 40 процентнь эхэнэрнүүд ажалладаг) эрхэнүүдэйнгээ түлөө тэмсэхэ ёһотойбди гэхэн тобшолол хэгдэ.

Суглаанай түгэхэдэ эхэнэрнүүдэй холбооной түрүүлэгшэ Лидия Чимитовна Нимаева үгэ хэлэхэдэ, иигэжэ уряалаа: "Гурбан жэлэй саана байгуулагдаһан холбоомнай хүл дээрээ нилээн бэхээр бодоо. Маанадтай суг ажаллаха хүнүүд, эмхинүүд олошороо. Республикын Правительствөө маанадые дэмжэнэ. Теэд хэхэ ажалнай үшөөл ехэ. Мүнгэгүйгөөр эдэ асуудалнуудые шийдэхэнэ бэлэн бэшэ. Баталагдаһан зарлиг тогтоол хоёр манай ажалда туһалха. Теэд тэдэнэй бэлүүлэгдэхын тула үшөөл тэмсэхэ ёһотойбди. Гэр бүлэдэ, эхэнэрнүүдтэ, хүүгэдтэ туһалха гэхэн ажалымнай дэмжэхэ хүнүүдэй олошоржо байһаниинь баярламаар. Эхэнэрнүүд нэгдэе."

А. ПЕРГЕНОВ.

ХҮНЭЙ хуби заяанай элдэбээр эрьен ерэдэг оршолонто дэлхэй... Эхын умайһаа унахадаа, бүгдэ уймарханууд, адлиханууд байдаг гэшэбди. Теэд саашадаа ажабайдалай нэжүүрэй эгээл хэгдэ, эгээл ямараар далайхаяа байһаниие хаанаһаа тааха, мэдэхэбиди даа.

Гурбадахи класс дүүргэдэ, зунайнгаа амаралтада түрэлхидтөө ерөжэ, хони адуулан, арбайсагүйжэ ябатарай шабын түмэртэ нүдээс хадхуулжа, хараагаа алдаһан энээхэн хүнэй шадамар бэрхые, хоноор нүбэлгэниие оло дахин дуулаһанһые хаа, тэрээнгэй уулзахаа зүрхэ алдаа нэм. Теэд сэдхэлһи хайрлалаар халин дүүржэ, зүрхэмни шэмшэрнэ аа гү гэжэ дэмы ханаагаа зобооб—ажабайдалай хүшэртэ заахашы гажараагүй, энээдтэй хүүюутэй, хүнгэн солбон гэшэнь аргагүй эхэнэр угтажа байгаал...

Бүхэтэйшүүлхэ дутахаар бэшээр юушые дархалжархиха, утлог, розеткэ, кран гэхэ мэтые хэнэйшые туһаламжагүйгөөр заахархиха, ямаршые элүүр эхэнэрхэ өөрөггүй гоёор нэхэхэ, оёхо, шатар наадаха шадабаритай Сэсэгма Цынгуйевна Соктуеватай дүтэ танилсаялши. Тэрэ 1955 ондо Шэтын областиин нүүдэлтэ нууринай бэрхэ хонишон

ХУБИ ЗАЯАНАЙ НЭЖҮҮРТЭ ДИИЛДЭЭГҮЙ...

Зураглал

шадамар бэрхээс абаһаар харуулааһаадаа. Эндэ хүдэлжэ байхадаа, Түнхэнэй хубүүндэ хадамда гаража, Арюуна басагатай, Саяан хубүүртэй болоо. Баарһад тэдэ хоёрын анханай нүдэ, бэе муутай эсэгсээ нажаажа, ходо үбдэхэ. Үри хүүгэдэе алын дээрээ тодожо абаха эхын жаргал мэдэрһэн залуухан Сэсэгма бүхы байһан шандаһа хүсээс зангадажа, үри хүүгэдэйнгээ түлөө үдэр хүнигүй оролдодог нэн.

Нүхэрһөө халажа, хоёр үбшэн үхибүүтэй үлэһэн Сэсэгмагай бэе дээрээ үзэһэн зоболон хэды ехэб! Газар тулгажа шадахагүй хубүүгээ зургаа дахин Москва абаһажа, бэрхэ мэргэжэлтэдтэ аргалуулхые оролддоо. Республика соогоошые ябаагүй газарын хомор байха. Теэд хубүүнэйнь бэе хайжарха юм бэшэ. Мүр ганса болоо гэжэ шийдэһэн эхэ хубүүгээ өөрөө аргалха зорилго урдаа табижа, муу шуньень удаахан саг соо гаргаба ха. Үлүү зүрхэтэй, ехэл сүхэрэнги, шийдэнги ябадаа ха гэжэ Сэсэгма Цынгуйевна ханаа алдана. Энээнэй һүүлээр экстрасенсдэ хэды дахин ябаад, хубүүниинь газар тулгажа, ябадаг, гүйдэг болоһон байха юм. Ажабайдалай гашуун даһа амсаһанһы, гэннэжэ, уйдажа ябадаггүй эхынгээ ашые харюулжа шадаха эльгэ нимгэн, сэдхэл уян үхибүүд үндыгоо гэжэ хүршээрһын хэлэнэ нэн.

Арбан найматай болоһон Арюуна басаганиинь нулаар харадаг хүүгэдэй интернат хургуули дүүргэдэ, Томскын медицинскэ колледждэ нурана. Тэрэ фармацевт-массажист болохо, юм ха. 16-тай Саяан хубүүниинь хургуули дүүргэжэ, эжыдээ туһална. Сэсэгма Цынгуйевна хуралсалай-

үйлэдбэрийн предприятида оёдолшоноор хүдэлжэ, хоёр нормо бэлэхэнээр дүүргэжэрхидэг заншалтай Санаар, шатараар мүрысөөнүүдтэ хабаадажа, олон нагналнуудта хүртэһэн байна. Гадна нийтын хүдэлмэридэ ехэ сагаа барадаг ха. Иигэжэ нартэ дэлхэйс харахагүйшые хаа ажабайдалда дурлажа, ходооо найдал дүүрэн сэдхэлтэй ябадаг зондо туһалдаг, туһалууддагы Сэсэгмаһаа жэшээ абамаар Гэртэнь орохоодо, ариг эсбэр, гүримтай гээшэнь! Хүршээрһын, нүхэдын орохол, гаражал байха юм нүүдэлтэдэ Дарма хубүүнэдэ ажагуудаг Дулмажаб эжыдэ шадаха зэргээрээ туһалдаг гэжэ дуулаа нэм.

Хүн зониие социальна талаар хамгаалгын министерство, Октябрьска районой социальна таһаг, республиканска больница ажалайхидын дэмжэлтэ, туһалдаг байна. Сэсэгма Цынгуйевна байһа оной августда кооперативна техникумда мэргэжэл дээшлүүлгын курс дүүргэжэ олзын хэрэг эрхилэгшын үнэмшэлгэтэй боложо гараад худалдаа наймаа хэхыет зүбшөөһөн лицензи абаа. Найдаал хадаа иимэ зүбшөөл үгөө ёһотой.

Оршон тойрониие зүрхэ сэдхэлээрээ хаража, ажабайдалай гүн соотөөрингэй урагшаа тэгүүлһэн Сэсэгма Цынгуйевнада, тэрэнэй хайраг үхибүүдтэ үбшэн, зоболон үзэнгүй, үлзы найхан ябахые хүсээл даа!

Дарима ЭРДЫНИЕВА

Бүлын архивһаа абтаһа зургууд дээрэ С.Соктуева ба тэрэнэй Саяан хубүүн (багадань) харанат.

Асуугты - харюусахабди

ХҮҮГЭДЭЙ ПОСОБИ ТУХАЙ

Асуудал: Үбгэнэйнгөө ондоо тээ гү, али ондоо гүрэнгэ ажаллажа байхада, ажал хэдэггүй эхэнэр үхибүүдэйнгээ пособи абаха асуудалаар хэнгэ хандаха ёһотой болоно?

Харюу: Үхибүүнтээ сугтаа байдаг эхэ гү, али эсгэһа бүри пособи абаха эрхэтэй юм. Тус асуудалаар ажагуудаг газарайнгаа социальна талаар хамгаалгын зургаануудта хандаха ёһотой.

Асуудал: Хариин гүрэнгэ саг үргэлжэ ажагууһаар ошохо хүнүүдтэ үхибүүдэй 3 нарын пособи түлэгдэг гэжэ дуулаа нэмди. Тэрэ зүб гү?

Харюу: Энэмнай хоһон үгэ

зугаа гэжэ мэдээрэйт.

Асуудал: Миний басаган хүргэн хубүүн хоёр аюулда орожо, наһа бараһан юм. Би пенсионерби. Хубүүниинь намтайгаа байдаг. Тэрээнгэ пособи үгтэхэ ёһотой гү?

Харюу: Ажагуудаг газарайнгаа социальна хамгаалгын таһагта хандагты. Тэрэ хубүүндэ пенси үгтэхэ ёһотой юм. Гадна тэрэ хубүүгээ нэрэ дээрээ оруулжа бэшэхэ. Энэ ушарта үхибүүнэй хубсаһа хунар абахагатай, туһаламжа болгон мүнгэн түлэгдэхэ байна. Эрдэм хуралсалай зургаануудта энэ хоёрдохи асуудалаар хандахада болоно.

Манай хөөрэлдөөн

БАЙГАЛАЙ ЭРЬЕНЭЭ
ДЖАЛАЙ ХҮРЭТЭР

Хятадай Арадай Республикын Манжуур хотын Эхэнэрнүүдэй дэглэй урилгаар манай республикын эхэнэрнүүдэй "Алан-Гуагай" президент С. С. Скольжикова оороо бүлэгийг эрхэлжээ, Хятад ороной зах үзүүртэй танилсажа ерэнэ байна. Тэрэнхэй болохон хоорэлдоон манай хонорто гурдагана.

Соржима Сергеевна, буряад болон Хятад оронүүдэй эхэнэрнүүдэй хоорондо холбоо барисан хүгжэжэл байна. Энэ талаар Та юун гэхэ байна?

Хүгжэжэл шатаадаа оронхой гэхэд болохо юм ааб даа. Манжуур хотын эхэнэрнүүдхээ бүрдэһэн делегаци манай республика ерээд ошоһон юм. Тэднине манай республикын эхэнэрнүүдэй холбоон урижа асарһан байгаа. Тиихэдэ тэдэнхэй президент Ци Цуй Пин гэдэг ерэлсэһэн байгаа. Харин энэ таа бидэ (табан хүн) Ци Цуй Пинэй урилгаар Манжуур хото зоногоор ошохо ерээдди даа.

Хэр ябажа ерэнэ тухайгаа Бурядайнгаа эхэнэрнүүдэ тобшо тэдыгээр хөөржэ үгыт гэжэ гуйха байаб.

Болоно ааб даа. Августын 13-най үдэр "Москва-Пекин" гэжэ поездоор Манжуур хото зорёо хэмди. Үдэшин 9 часта хүржэ ошообди. Улаан-Үдэһэнэй хурадаг хитад оюутан басаган Иминна гэдэг маанадтай сутгаа ошоһон аад, ехэ хайн ябаади гэхэ хэрэгтэй. Тэрэнхэймнай эхэнэ монгол,

эсэгэнэ буряад гэжэ мэдээ хэмди.

Манжуур хотынхнай эхэнэрнүүдэй эблэлэй президент Ци Цуй Пин гэдэгнай Тания гэжэ нэрэтэй оршуулагшатай маанадые угтажа абаа, Юдэ Биньгуа гэжэ зохид буудалда буулгаа. Хоёр хоёр ороо таһалгануудта түбхиноод, үдэшин хоолдо уригдабади. Хоёр ехэ табасаар обоймо бууза табиба. Хажуугаарнь эдэб янзын хитад хоол дүүрэн ааб даа. Буузань манайхидал дээрэ нүхэгүй, бүтүү байгаа, талханийн эхэнэһэн шэнги бамбагар. Амташмээрээ манай буузаһаа тад ондоо, тиимэхээ юм гү, юрэдөө, нэгэһье табасын бултыннь эдижэ шадаагүйбди даа. Үглюонийн бодоод, эдээлээд байхадмнай, Джалай нуур дээрэ амаруулхаяа абаашаа хэн. Тэрэ нуур манай Байгал далайе һануулна. Нэгэ эрьхэнэ нүгөөднэ харагдахагүй. Тэндэ хүнүүд уһанда орожо байгаа. Бидэ ороогүйди даа. Тэмээ унажа, зурагаа абхуульхемнай дурадаа. Джалай нуурай район промышленна талаараа

хүгжэнги район. Нуурын хэмжээгээрээ Хитад орон соогоо 4-дхи ехэ нуур болодог юм хаш. Тус райондо 140 мянган хүн зон ажаһууна. Тэндэ ресторанда үдэн хоол барья, тусгаар хоорэлдоо хээ хэмди. Ци Цуй Пин эблэлэйнгээ хүдэлмэри тухай дэлгэрэнгүйгээр хөөрөө хэн. Эхэнэрнүүдэй эблэл ажалгүй эхэнэрнүүдэй ажалда орохо хэрэгтэ туһалдаг байна. Зарим нэгэ эршүүдэй эхэнэрээ гомдохоогоо хаань, хэмжээ абадаг, ажалдань хүрэтэр дуулгадаг заншалтай. Буряад манжуур эхэнэрнүүд эбтэй эетэй харилсажа байха ёһотой, хорилгын саг үнгэрөө гэжэ Ци Цуй түгэхэлдөө хэлээ хэн.

Та өөрөө Хитад орон түрүүшынхнээ ошоо гүт? Ямараар харагданаб даа...

Түрүүшынхнээ ошоо бэнэлэби. Түнхэнэй райондо багшалжа байха үедөө, 1961 ондо, аяншалагшатай бүлэгтэй бүридэлдэ орожо, Хитад орон ошоһон хүнби. Тэндэхэ ерээд, аймагайнгаа һониной хэдэн дугаарта "Агуухэ Хитадта" гэхэн статьянууды толилуулан хүм. Тэрэмнай ондоохон саг байгаа гүб даа. Минии статьяй түлөө тэрэ үеын Түнхэнэй газетын редактор байһан Д. Лобсонов донгодогдоо хүртэһэн юм. Партийнабшэ байһан намайе яахань хэм даа.

Юун гэжэ бэшэһэн байгаа хабта? Шангахан статья

байгаалтай?

Гол түлэб замай тэмдэглэл байгаа. Гэхэ зуура зарим тэдэ тобшолоһнуудтай, өөрын һанамжануудтай байгаа бээ даа. Хитад арад сэхэ сэбэр байна, хулгай худалшы гэжэ үгы гэжэ байжа бэшээ хэн хаб. Гушагараг жэл үнгэршөө даа...

Һайнта даа, Соржима Сергеевна. Гурбан үдэр соотнай үзэгдэһэн онсо һонин юумэн юун байгаа?

Джалай нуур болод оршон тойронхи газарын ехэ хайхан байгаа. Үшөө тиихэдэ велорикшэдэ һуужа һонирхообди. Хитад дэлүүр гэһнэ бусалжа байһан мэтэ, хүн зонинын шоргоолжондол исалжа байһал даа.

Бурядай эхэнэрнүүд үшөө ошохо гү?

Ошохол байха. Делегацинууднай олон болгодохо. Тэдэнхэй ээлжээн болобо гэһнэ ааб даа. Адаг 10 хүн ерэхэбди гэжэ мэдүүлээл даа.

Буряад ороной Байгалай эрьхэнэ Хитадай Джалай нуур хүрэтэр һайнаар ябаад ерээ хаямта даа. Ээлжээтэй айлшадаа урматтайгаар угтахатнай болтогой. Хөөрэлдөөнхэйтнай түлөө баяр хүргэнэб.

Журналист
В.ТОКТОХОЕВА
хоорэлдэб.

ТАНИЛСАЛГЫН

Архи уудаггүй, тамхи татадаггүй, үндэр бсэтэй (178 см), 45 һаһатай эрэ хүн саашааа гэр бүлэ байгуулхаар 41 хүрэтэр һаһатай эхэнэртэй танилсаха хүсэлэнхэй.

Аб. 19
Хүдөө шотагта ажаһуудаг 42-той эрэ хүн 40 хүрэтэр һаһатай эхэнэртэй танилсаха байна.

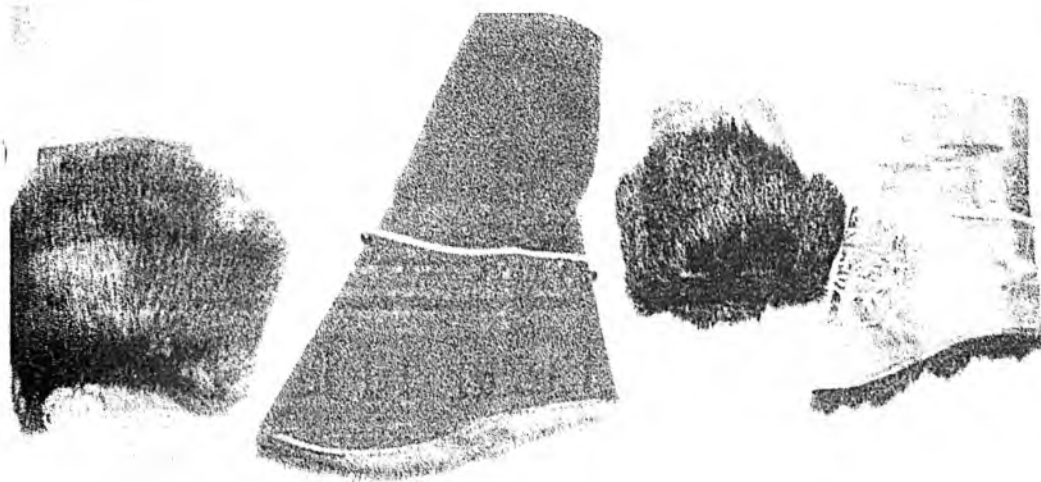
Аб. 18
56 һаһатай багша эхэнэр түбшэн даруу зантай, архи уудаггүй хүнтэй танилсаха хүсэлэнхэй.

Аб. 17
60 һаһатай буряад хүн 50-һаа 60 хүрэтэр һаһатай эхэнэртэй танилсахаа хүсэлэнэ.

Аб. 16
Августын 7-ной дугаарай "Танилсалгын буланд" толилогдоһон 15, 17 номертой соносхолнуудта бэшэгүүд ерээ гэжэ дуулганабди.

Өһөдөө иимэ удхатай соносхолнууды үгэхэ, мүн энэ хууданда толилогдоһон соносхолнуудта анхаржа, танилсаха гэбэл, бэшэгүүдэ иимэ хаягаар эльгээгтэ:

Улаан-Үдэ, Каландариш-виллин гудамжа, 23, "Буряад үнэн" һониной редакци, "Сэсэг".

ТУРУУНАЙ ТУҢА ЕХЭ

(Буряад дэглэй зүйл болохо туруун тухай хөөрэхые гуйһан бэшэгтэ харюу)

Бэлхэй хүнэй дэглэй туруун аминдаа эхэгээр, хамсыдаа залгагдан өөгдогдог. Заримдаа эхэнэр хүнэй дэглэдэ туруун залгагдашыгүй байжа болодог. Хамсын туруу түлхэнэй сагта доошонь буулгажа, хамсыгаа утга болгодог. Дулаанай сагта дэглээ нэхэгээр, нөөлто боложо үгэдэг.

Туруунай гоё нюур талань нодарга, ара

талань туруун гэжэ нэрлэгдэдэг. Нюур талань хара хилэнээр, дээрнэ шэлүүхэнэй, булганай, халюунай арһаар гоёгдогдог, сэнхир хүхэ, хара, улаан үнгын хоргойгоор хүбөөлөгдэдэг. Хүхэ үнгэнэ заабол дээрнэ байха. Хамсын нодарганууд үнгээд илгардаг: һаһажал хүнэй нодарга ехэнхээр, залуу хүнэйхи багашагаар эхэгдэдэг.

АВГУСТЫН 7-НОЙ ДУГААРТА
ТОЛИЛСГДОҢОН
КРОССВОРДЫН ХАРЮУ

ХАЖУУ ТЭЭШЭЭ: 5. Бөгсөргэ, 6. Татааһан, 7. Нэгүүрэг, 11. Шүүхэн, 14. Зарлиг, 15. Ташалан, 16. Альма, 17. Улһан, 20. Аргаали, 22. Зыгэн, 23. Ташаан, 26. Утагалжан, 27. Илабдари, 28. Хэдэгэнэ.

ДЭЭРЭНЭЭ ДООШОО: 1. Гэршүүхэ, 2. Араан, 3. Итага, 4. Зангилаа, 7. Муиса, 9. Зэрлэгэн, 10. Сангасбаа, 12. Дамаари, 13. Наруули, 18. Эрыюулгэ, 19. Улаагана, 21. Лодар, 24. Утаан, 25. Банди.

ТААБАРЧНУУД

Ноёной басаган
Ногоон торгон дэглэтэй,
Хатанай басаган
Хара торгон дэглэтэй.

(Эльгэн, һүлхэн).

Нэгэ һамган эрьсэлдэ эрьсэлдэхээр
Нэхы хубсаһандаа дарагдашаба.

(Ээрүүл).

Аршаада үнгэ ородог,

Адаада амыа табиддаг.

(Алга).

Байгалд баян сэдхэлтэй
Буряад басаган илһам лэй

Гүрбэлзэ бсэтэй,
Гүрбэл хайхан гэзэгтэй,

Уншагшадай гуйлтаар

НЭРЭШНИ ЯМАР
УДХАТАЙБ?

Ойдон (түбэд) - түгэс бэлигтэй
Оксана (укр.) - хари газарай,
айлшан
Олег, Ольга (сканд.) - нангин
Очигма (түбэд) - туяатама
Очир (монг. - ланза) - алмаз
Очиржап (ланза-түбэд) -
алмаз хамгаалалтатай
Оюун, Оюуна (бур., монг.) -
үнэтэ шулуун; сэсэн ухаатай
Павел (лата) - үхибүүн
Пагба (түбэд) - хайхан
сэдхэлтэй, нангин
Пагма (түбэд) - үндэр түрэлтэ
Палам (түбэд) - алмаз,
бриллиант
Панкратий (грек) - түгэс
хүсэтэ, бүрин шадалта
Парамон (грек) - бата
найдамтай
Пелагея (грек) - уһан далайн
Пётр (грек) - шулуун
Прокопий, Прокофий (грек)
- тулалдаанда бэлэн
Пүнсэг, Пунцык (түбэд) -
жаргалтай, гоё хайхан
Пурбо (түбэд) - Юпитерэй
нэрэ
Пылажид, Пэлжид (түбэд) -
томо болохо, ургаха
Рабдан (түбэд) - хүдэр бсэтэй,
бата бэхи
Рабсал (түбэд) - һонор
һүбэлгэн
Радна (ланза) - үнэтэй сэлтэй
эрдэни
Раиса (грек) - үгэ дууламтай
Ракша (ланза) - аршалан
хамгаалагша
Ранжур (түбэд) - өөрыгөө
болбосоруулагша
Расул (араб) - бурханай
эльгээһэн
Регби (түбэд) - һонор ухаатай
Ринчин (түбэд) - эрдэни
зэндэмэни
Родион (грек) - ягаан
Роман (лата) - Римдэ түрэлхэн
Рыгдыл (түбэд) - сүлөөтэй
Рыгзыма, Рэгзэн, Рыгзын
(түбэд) - сэсэн, мэргэн ухаатай
Самбу (түбэд) - хайхан
сэдхэлтэй, сэбэр гоё
Самнил (түбэд) - бисалгал
уһагша
Самсон (евр.) - наран мэтэ

энхэ тайбан, амгалан
Самуил (евр.) - бурханай
нэрэ
Сангажап (ланза) - ламанар,
саданарай хамгаалалтатай
Сандаг, Сандак, Сандык
(түбэд) - бүхы нюуса юумэнхэй
эзэн
Сандан (түбэд) - гүнзэгы
бодолдо эзэлэгдэдэг
Санжай (түбэд) - Буддагэлхэн
үгын түбэд оршуулга
Санжид, Санжидма (түбэд) -
сэбэрлэгшэ
Санжима (түбэд) - сэбэр
хайхан, үнэн сэхэ
Санжимитып (түбэд) -
диилдэшгүй, илагдашагүй
Саран (монгол) - һара
Саян (алт.) - һарьдаг
Севастьян (гр.) - эрхим
хүндэдэ хүртэгшэ
Семён (ород) - бурхан
луулаа
Серафим, Серафима (евр.) -
гал дүлөөр соробхилогшо
Сергей (лата) - үндэр томо
бсэтэй, хүндэтэй
Силантй (лата) - абяагүй,
үгэ дуугүй
Сильвестер (лата) - ой
модотой газарай
Содбо (түбэд) - тэсэбэритэй,
хүлээсэтэй
Содном (түбэд) - һайн, үнэн
сэхэ ябадалтай
Сойжин, Сойжима (түбэд) -
аргалагша, эдэгээгшэ
Сокто, Согто (бур.) -
өөдэргэн, согтой дорюун
Сосор (түбэд) - эгээлэй юрын
София (грек) - сэсэн ухаатай
Степан (ород) - хүрсэ,
гүрлөө, сахариг
Сультим (түбэд) -
һургаалитай, зүб ябадалтай,
ёһо журам алдаагүй
Сундар (түбэд) - һургаал
хэлэгшэ, заабарилагша
Сыжип (түбэд) -
хамгаалалтатай
Сэбэгмид (түбэд) - ута
һаһатай
Сэмжэт (түбэд) - хүхюун,
сэнгүү
Сэнгэ (ланза) - арсалан.

XVII жаранай гал улаан хулгана жэл
(1996 – 1997 онууд)

НАМАРАЙ ДУНДА УЛААГШАН ТАХЯА НАРА

Буряад лхтэ	25	26	27	28	29	30	1
Европын лхтэ	7	8	9	10	11	12	13
Гараг Нэрэ Үдэр	Дадан Нара понед.	Мягмар Марс вторник	Нагда Меркури среда	Пүрдэ Юпитер четверг	Баасан Солдон пятница	Бимдэ Сатурн суббота	Нима Наран воскр.
Үнгэ Үдэр	Улаагшан Ухэр	шара бар	шарагшан туулай	сагаан луу	сагаагшан могой	шара морин	харагшан хонин
Мэнгэ	3 хүүхэ	2 хара	1сагаан	2улаан	3сагаан	4улаан	5сагаан
Һуудал	чула	модон	хиц	гап	шорой	түмэр	огторгой

Гарагай 2-то хуушанай 25 (октябрийн 7). Хандамаанарай үдэр.

Улаагшан үхэр, 3 хүүхэ мэнгын, хада уулада хуудалтай үдэр. Бурхан тахиха, үргэл үргэхэ, лүн абаха, ваджрын ёһо бүтээхэ, лусуудга мүргэхэ, үргэл үргэхэ, эм залаха, эм найруулха, бурханай шэрээдэ мандал тахиха, амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, наһа утадхалгын ном уншуулха, наһанай хүсэ арьбажуулха, аршаанаар угааха, үхэр худалдажа абаха, даллага абаха, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бүтээхэ, мори, сар хургаха, гэрэй хуури тахиха, наһа барагшын хэрэг бүтээхэ мэтын үйлэнүүдтэ найн. Харин газар хондохо, абаһанаа бусааха, модо сабшаха, хюроодохо, һубаг малтаха, хари нотаг руу үхэхэ, хэрэглэл газаршань гаргаха, хээрэ ажал хэхэ, ном шагнаха мэтын үйлэнүүдтэ муу гэнэ. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, модонэй хараа муудаха.

Гарагай 3-да хуушанай 26 (октябрийн 8).

Шара бар, 2 хара мэнгын, модондо хуудалтай үдэр. Тэнгэрид мүргэхэ, тахиха, үргэл үргэхэ, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, модо хуулгаха, дайсаниие болон ада шүдхэр дараха, хараал зайсуулха, даллага абаха, городто хэрэг бүтээхэ, газар хахалха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха мэтын үйлэнүүдтэ найн. Зүгөөр эм найруулха, замда гараха, бэрийн хэрэг бүтээхэ, наһа барагшын хэрэг эрхилхэ, үхэр худалдаха, андалдаа, шаймаа хэхэ, нүүхэ, субарга болон мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бүтээхэ, хутага хурсадаха, угаал хэхэ, ураг садан болохо, бурханда мүргэхэ, үргэл үргэхэ мэтые тэбшэхээр. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, зол ушарха гэнэ.

Гарагай 4-дэ хуушанай 27 (октябрийн 9).

Шарагшан туулай, 1 сагаан мэнгын, хийдэ хуудалтай үдэр. Тахиа нарада туулай үдэр гохёолдоходоо, тон харина гэгдэдэг. Тиймэһээ иимэ үдэр алибаа найн үйлэ эрхилэнгүй,

гэрт ойронхи гү, али албанайнгаа ажал хээд үнгэргэбэл, дээрэ байха гэдэг. Энэ үдэр хүнэй үһэһе абаагүй наа, дээрэ.

Гарагай 5-да хуушанай 28 (октябрийн 10).

Сагаан луу, 9 улаан мэнгын, галда хуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, зальбарха, бисалгал хэхэ, даллага абаха, ондоо тээнэһэ эд, үхэр үгэхэ, хяһа гаргаха, зүүдхэл зүүхэ, буян хэхэ, субаргада мүргэхэ, эд бараа, үхэр худалдажа абаха, наһа утадхалгын хэрэг үйлэдэхэ, абаһанаа бусааха, дайсаниие болон ада шүдхэр номгодохо, үзэг шудалха, бурханай ном уншаха, ном номнохо, тэрэниие шагнаха, эм найруулха, эһэбэри тахиха мэтын үйлэнүүдтэ найн. Гэбэһе наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, бэри буулгаха, онгосо, наһа дархалха, дугы, хүүргэ тодохо, модон тээрмэ бариха, шуһа ханаха, тоонзхэ, хүрһэ зоолэрүүлхэ, газар малтаха, хүниие гасаха, зобоохо, эблэрхэ, улай гаргаха, ном оршуулха мэтын үйлэнүүдые сээрлэхээр. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, хэрүүл гараха, тэмсэл болохо.

Гарагай 6-да хуушанай 29 (октябрийн 11).

Сагааншан могой, 8 сагаан мэнгын, шоройдо хуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, дасанай, мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бариха, ном номнохо, тэрэниие шагнаха, номой сахюусанда үргэл үргэхэ, наһа утадхалгын хэрэг бүтээхэ, шэнэ газарта нотагжаха, дайсаниие болон ада шүдхэр, эльбэ дараха мэтын үйлэнүүдтэ найн. Гэхэ зуура үри зэлиие бусааха, бэри буулгаха, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, үхэр худалдаха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, андалдаа хэхэ, хубсаа эсхэхэ, худаг малтаха, замда гараха, хэрэглэл газаршань гаргаха, гүрэм уншуулха, даллага абаха, гэрэй хуури тахиха, аршаанаар угааха, улай гаргаха, хүншүү гармаха мэтын үйлэнүүдые тэбшэлтэй. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, хүнэй найн зайлажа тоориха. Хутагын хурса үдэр.

Гарагай 6-да хуушанай 30 (октябрийн 12). Дүйсөн үдэр.

Хара морин, 7 улаан мэнгын, түмэртэ хуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, зальбарха, нарада, Наранда, Үүрэй Солондо мүргэхэ, модо сабшаха, тангаригаа болуулха, агнаха, дайсаниие номгодохо, буян хэхэ, ном номнохо, эм найруулха, хубсаа эсхэхэ, үзэг шудалха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, наһа утадхалгын хэрэг бүтээхэ, эд бараа, үхэр худалдажа абаха мэтын үйлэнүүдтэ найн. Зүгөөр бэри буулгаха, хадаг тахиха, түрэ хэхэ, замда ябаха, наһа барагшын хуулоохэ, нүүхэ, шэнэ газарта бууса түхээрхэ, шэрэдэг бэрхэхэ, хэрэлдэхэ, дайсалдаха, мори худалдаха, худалдажа абаха, үхибүү хүдэ оруулаха, бага хүүгэдые гэрһээ гаргаад, ондоо тээнэһэ эльгэхэ, хүншүү гаргаха мэтые тэбшэхээр. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, эрлэгтэй ушарха.

Гарагай 1-дэ шэнын 1 (октябрийн 13). Намарай һүүл шара нохой нара гараба.

Харагшан хонин, 6 сагаан мэнгын, огторгойдо хуудалтай үдэр. Нохой нарада хонин үдэр туудахадаа, муу, харша гэдэг. Тиймэһээ энэ үдэр найн үйлэ хэрэг эрхилэнгүй, гэр тойронхи болон албанайнгаа ажал сахяад байхада болохо. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, наһан богони болохо.

АЖАГЛААТА: намарай һүүл шара нохой нара 9 улаан мэнгэтэй, түмэртэ хуудалтай байха. Энэ нарада түүхэй зүйл хэрэглэхые, һорюун, хүйтэн һалхинда удаан байхые һэргылэгты. һалхи абажа, гэдэхэ дотороо дүүрэхэ хямарал гаража магадгүй. Мэхээр, тарнаа ургамал хэрэглэжэ болохогүй. Эдэ зүйлнүүд наһаа сэдхэл зобоохо үйлэтэй гэнэ. Гахайн эльгэ саахарлиг зүйлтэй холин эдижэ болохогүй. Юуб гүбэл, наранай бусаха үеэр хүсэтэй ханяада үүсхэжэ болохо гэнэ. Тэрэһиһээ уламжалан, олон жэлдэ эдэгэхэгүй үбшэндэ хүргэжэ болохо. Хурса, агтай зүйл багаар эдижэ, даһна багатай, зохид эдэе али болохоор хэрэглэжэ байбал, найн. Нутаһанай, тахяагай мяха дан ехээр эдэгүйл наа, найн гэдэгые наһаандаа хадуутты.

Суута ангуушанай ойдо

МЭРГЭН ШАГЖА АЛДАРТАЙ

Хангай баян Захаамин нотагай зон хэр утһаа хойшо бэрхэ мэргэн ангуушад, дүй дүршэлтэй малшад, алташа, мүнгэшэ дархашуул гэжэ холын газар дайдаар суурхадг гэшээ. Мүпөөһе сагта олон үе дамжажа ерэлэн эдэ заншалта мэргэжэлнүүдэй баян дүршэлые нотагай буряадуудай аша үринэр үргэлжэлүүлэн зандаа.

Мэргэн Шагжа гэжэ нотаг нугадаа нэршэһэн Сосоров Шагжа Шагдурович (1896-1978 онууд) олон жэлэй туршада Захааминай аймагай гүрэнэй олзоборилгын ажахыда (госпромхоздо) штатна ангуушанаар хүдэлхэн юм. Энэ ангуушан наһан соогоо 37 баабгай, 100-гаад шоню, хэдэн мянган хэрмэ, 100-гаад булга олзо болгожо, тэдэнэйнгээ үнэтэ арһыень, мяхыень гүрэн түрэдөө тушаһан, орден, медальнуудаар шагнагдаһан байна.

Нотагаймнай утай бэшэгүүд соо мэргэн Шагжа таабайн элинсэг хулинсаг болохо Он гэжэ нэрэтэй сэнтигэн утай хүн анхан Зүлхэ мүрэнһөө Түнхэндэ ерэхэдээ, заягтай утай зоной дунда ажаһууһан гээд хэлэгдэнэ. Энэ хүнэй уг удам иигээд үргэлжэлнэ: Оно—Моно—Борогшон бөө—Шагдар—Сосор—Шагжа—Сэсэрэн—Сергей—Бэлигтэ. Эдэ утай зон 1763 ондо Түнхэнэй Больгёо гэжэ газарһаа тэртэ утай зонтой хамта Захааминай Мэлэ-Жалгада ерэхэ нотагжахадаа, Россин гүрэнэй урда зүгэй хилые сахилсаһан домогтой. Тэрэ холын үе саг болон нотагай зон тухай Дондок Узытуев иигэжэ бэшэһэн байдаг:

Заяан холын аялга—
Захын аман—Захаамин,
Алтан хилээ эндэһээ
Ангуушаднай сахяа нэн.

Мэргэн Шагжа таабайн үбгэ эсэгэнэр булта ангуушад байһан юм, тиймэһээ Шагжа арба наһа гаража ябахдаа, сахюур буу үргэлөөд, Сосор эсэгэтээ ой тайгаар агнажа хураһан гэдэг. Тийгэжэ он жэлэй үнгэрхэ бүри Захаамин нотагайнгаа орьёл тайгыг табан хургандаал адли мэдэхэ болоһон юм.

Шагжа таабай үнгэрхэн үе сагуудаа наһан дурсан иигэхэдэ хоёрон хуудад бэлэй: "Агнуури гэшэмнай хүнгэн ажал бэшэ даа. Үбэлэй хүйтэндэ хэдэн хоногоор тэртэ оронгүй, заримдаа үлэн хоһоорһые ябахаш. Эдэб ушар, бэрхэшэлнүүд тохёолдохо".

Нэгтэй иимэ ушар болоо бэлэй. Олон жэлэй саада тээ ангуушан бодон гахай мүшхэжэ алаад, тэрэнэйнгээ мяхыень, арһыень ойдо хадагалжа, гэртээ бусаһан байгаа. Үглөөдэрын бодон гахайнгаа мяхые абаашаха гэжэ ерэхэдээ, нюуһан газарһаань холо бэшэхэнэ, хорёо алхамай газарта баабгайтай уулзашаба. Ангуушан тэрэ баабгайе буудахадаа шархагуулба, тийгээд шархатаһан баабгай хүл дээрээ бодож, ангуушанда дүтэлэн ерэхэха. Нэгдэхин хүрэдэг бердаанхана газарта хаяжа, шархатаһан баабгайн урдаһаа хутагаа барин ошоо нэн. Тийгэжэ Шагжа таабай хутагаараа тэрэ баабгайн ами таһалһан юм.

Мэргэн Шагжа таабайтай хамта ябажа, бэрхэ ангуушад болоһон хүнүүд Захааминда олон даа. Мүнөө үндэр наһатай болоһон эдэ ангуушад хоорондоо иигэжэ хөөрэлдэн хуудад: "Олон хоногоор агнуурида ябахдаа, мэргэн Шагжа үбгэн түбшэн даруу зантай, сагаан сэдхэлтэй, һэргэлэн, хүнгэн, ухаансар хүн нэн. Бөөһэнь дүү, залуу ангууша нүхэртөө "ши" гэжэ хандахыень нэгэтэһе дуулахагүйт. Ходол "га, тамнай" гээд лэ байха. Үглөөгүүр агнуурида гарахынгаа урдаһана заабол хамта ябаһан нүхэдөөрөө зүбшэлсэдэг бэлэй".

Уг гарбалаа үргэлжэлүүлхэ Сэсэрэн хүбүүнийнь мүн лэ найн ангуушан гэгдэдэг. Шагжа таабайн нэрые нэрлүүлхэ энэ хүбүүнийнь, зургаан басагадынь, аша эзэнэрын түрэл дайдаадаа түрүү зэргэтэй хүнүүд юм. Тэдэнэр ажал хэрэгүүдтээ ходо урагшатайнууд, зоригтойнууд ябадаг, тиймэһээ гүрэн түрынгөө зүгһөө үндэр дээдын шагналуудаар урмашуулагдажал байдаг даа.

Алтан намарай эдэ үдэрнүүдтэ Захааминай суута ангуушан мэргэй Шагжа—Сосоров Шагжа Шагдуровичай түрэлһөөр 100 жэлэй ой гүйсэхэнэ. Ангууша үбгэн тухай домогууд, хөөрөөнүүд нотагай зоной, хүбүүд, басагадынь, аша эзэнэрын болон түрэл дүтын хүнүүдэй зүрхэ сэдхэлдэ нангин дурсахаал болон үлэнхэй. Энэ хүн габшагай ажал хэрэгүүдээрээ, түбшэн даруу зангаараа, найхан сэдхэлээрээ Захааминай аймагай омогорхол байханаа гадна, Буряад Республикын габыата ангуушадтай нэгэнийнь боложо хэтэдээ алдаршаал!

С. БАБУЕВ,

хизаар ороноо шэнжэлэгшэ.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор А. Л. АНГАРХАЕВ.

РЕДАКЦИОННО-КОЛЛЕКТИВ: С. Д. РИПЧИНОВ (редакторай орлогчин), Б. М. Ж. ЖНГ ЖНТОВ (харюусалгата секретарь), Р. Б. ГАРМАЕВ (Буряад Республикын Президентин ба Правительствын аппарат), Д. Д. СУИДАРОН (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагууды даагинад: Г. Х. ДАШЕЕВА, Ц. Ц. ДОНДОГОН, С. Д. ОЧИРОВ, Т. В. САМБЯЛОВА, В. Н. ПИНТАЕВ (хэблэхүй директор).

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ,
Каландаршвиллин
үйсэ, 23, "Буряад үнэн"
газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 2
хуудалан хэмжээтэй.
Индекс 50901.
Хэлэг 4317.
Хэблэлдэ
тушаагдаһан саг 17.00.

"Республиканска типографи" гэнэ
АО-до газетэ хэблэгдэ.
Директорэйнь телефон: 24045.
Б-0079-дэхин номертойгоор
бүридхэлдэ абтанхай.
Заказ № 7861.

Редакцинын телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмын - 2-54-54, редакторай орлогчин - 2-68-08, харюусалгата секретарин - 2-50-52, секретарида - 2-62-62, таһагууд: нийтлэл-политическэ - 2-55-97 (даагшан), 2-61-35, 2-56-23, социальн-экономическэ - 2-64-36 (даагшан), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, боёлой, эрлэмэй болон хургуулинуудай - 2-60-21, (даагшан), 2-57-63, олонийтын хүдэлмэринин ба мэдээлэлэй - 2-54-93, (даагшан), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын - 2-67-81; корректориүүдэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76. Манай корреспондентууд: Агинскда - 2-42-19; Закаменскда - 30-61.

"Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтер - 2-23-67, вахта - 2-35-95.